

Міністерство культури і інформаційної політики України
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І
МИСТЕЦТВ

Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНИХ РОБІТ
з дисципліни
«ОСНОВИ АРХІТЕКТУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ І ПРОЄКТНОЇ
ГРАФІКИ» (1 семестр)
здобувачами спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»

Затверджені на засіданні кафедри архітектури ХДАДМ

Протокол № 1 від 31. 08. 2022 р.

Харків • 2022

Методичні вказівки до виконання самостійних робіт за дисципліною «Основи архітектурної композиції і проектної графіки» для здобувачів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» / Укладач: О. О. Благовєстова – Харків: ХДАДМ, 2022. – 59 с.

Рецензент:

зав. каф. Архітектури ХДАДМ, канд. арх. Н. П. Хороян

Кафедра архітектури

ВСТУП

Методичні вказівки складені на основі освітньо-професійної програми «Архітектурно-ландшафтне середовище», затвердженої Вченою радою Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

Методичні вказівки розроблені для здобувачів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування», галузі знань 19 «Архітектура та будівництво».

Зміст композиційної та графічної підготовки визначає комплекс знань та умінь, необхідні архітектору як фундамент для оволодіння діяльністю. На практичних заняттях розвиваються композиційні здібності студентів, просторове мислення, довільне оперування творчими завданнями, здатність до конструювання.

У курсі «Основи архітектурної композиції і проектної графіки» звертається увага головним чином на структурно-композиційну сторону архітектурних об'єктів та на оволодіння основними засобами вираження архітектурного задуму.

ЗАВДАННЯ №1. ЗНАЙОМСТВО З ЛІНІЙНОЮ ГРАФІКОЮ.

Ціль завдання: навчитись користуватися усім необхідним інструментарієм для побудови графічних зображень, розрізняти та вміти креслити основні лінії на архітектурних кресленнях. Вивчити креслярські техніки та принципи побудови простих геометричних фігур на кресленнях.

Інструменти та матеріали:

- олівець механічний (0,35-0,5 мм),
- стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н)
- ватман формату А3

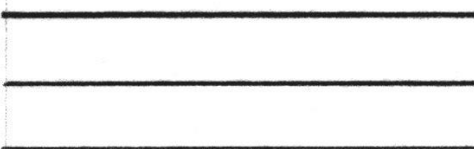
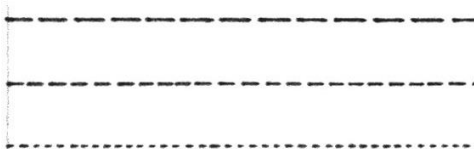
- гумка
- циркуль
- лінійка
- інерційна лінійка
- лінер (0,05; 0,5; 0,8)

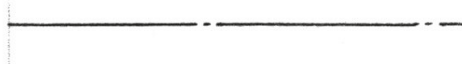
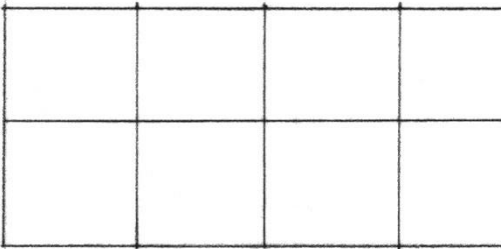

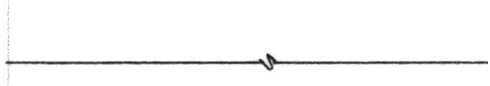
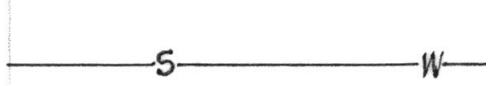
Лінія є найпоширенішим засобом зображення. Будь-який об'єкт спостереження сприймається за рахунок людського ока, що простежує контур об'єкта (його зовнішню лінію), межі поверхонь об'єкта (у вигляді їх лінійних обрисів). Лінійне (контурне) сприйняття предмета передає змістовну інформацію про розмір, масу, форму і ракурс об'єкта. Основою побудови будь-якого зображення, у тому числі тонового та кольорового, також є лінія.

Лінійна графіка – найпоширеніший простий спосіб зображення архітектурної форми, деталей предметного середовища, що пояснює особливу важливість оволодіння цією технікою для архітектора.

В таблиці 1 представлені лінії, які зазвичай застосовуються в архітектурній графіці. Вони розділені на групи відповідно до геометричної моделі.

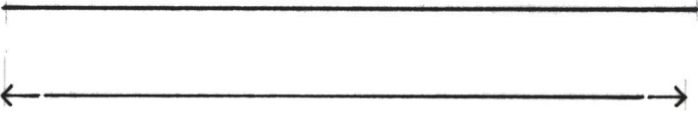

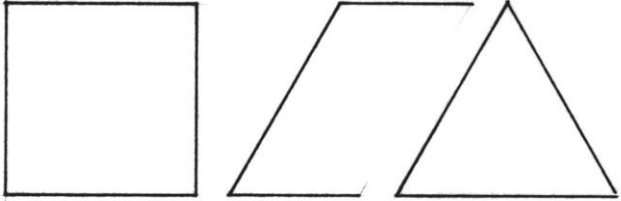
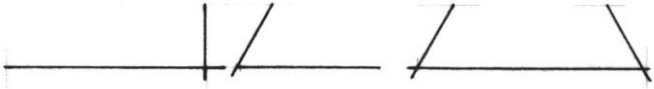

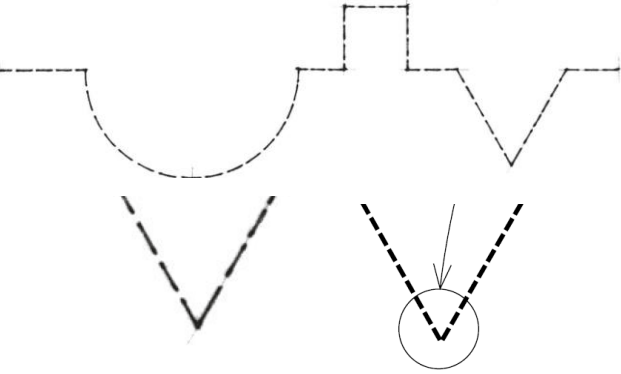
Таблиця 1. Типи ліній в архітектурній графіці

	<p>Суцільними лініями позначають, наприклад, межу площини або перетин двох площин. Товщина суцільної лінії варіюється в залежності від того, наскільки ви хочете виділити об'єкт.</p>
	<p>Штриховою лінією, що складається з коротких, близько розташованих одна до одної рисок, позначають віддалені або невидимі нам елементи</p>

	<p>Штрихпунктирною лінією, що складається з тонких, досить довгих відрізків, розділених точками, позначають вісь симетрії об'єкта або композиції в цілому.</p>
	<p>Лінії сітки координат являють собою прямокутну або радіальну систему тонких суцільних або штрихпунктирних ліній, які необхідні для точного розташування елементів плану.</p>
	<p>Обмежувальна лінія, що складається з досить довгих відрізків, розділених двома крапками або пунктирами позначає офіційно зареєстровані межі ділянки землі.</p>
	<p>Суцільна з зламами лінія, що складається з досить довгих відрізків, з'єднаних короткими зигзагоподібними лініями, позначає, що на кресленні представлений невеликий фрагмент протяжного елемента.</p>
	<p>Допоміжні лінії складаються з досить довгих відрізків, які розділені літерами, що позначають певні об'єкти.</p>

Методичні вказівки: виконати креслення на форматі А3 відповідно до заданого шаблону з заданими розмірами (рис.1).

Таблиця 2. Показники якісної лінії

	<ul style="list-style-type: none"> • щільність і товщина лінії повинні бути незмінними по всій довжині. • лінія повинна бути абсолютно прямою, неначе сильно натягнута тятива
	<ul style="list-style-type: none"> • не слід креслити лінію окремими уривчастими рухами.
	<ul style="list-style-type: none"> • всі лінії повинні сходитися точно в кутах • якщо лінії не перетинаються, то кут виглядає округло
	<ul style="list-style-type: none"> • не проводьте лінію далі, ніж потрібно, щоб не порушувати пропорції креслення
	<ul style="list-style-type: none"> • відрізки штрихової лінії повинні бути однакової довжини і повинні розташовуватися близько один від одного
	<ul style="list-style-type: none"> • на місці згину штрихова лінія повинна утворювати кут • пробіл на місці згину пом'якшить кут, що неприпустимо

ЗАВДАННЯ №2. АРХІТЕКТУРНІ ШРИФТИ.

І шрифт, і архітектура виконують важливу соціальну функцію. Саме вони, оточуючи нас із самого народження, служать мірою прекрасного чи звичного, задають ритм нашого життя, багато в чому визначають наші погляди на навколишній світ. З кожним великим стилем у мистецтві та архітектурі асоціюються певні шрифти.

Особливу групу складають так звані мальовані шрифти, що відрізняються індивідуальністю та багатою різноманітністю форм. Такі шрифти виникли ще за часів давніх цивілізацій, і досі створення таких шрифтів – справа талановитих художників-шрифтовиків.

У графічному оформленні будь-якого креслення важливе місце посідає правильний вибір шрифту. Тому в архітектурній графіці приділяється велика увага підбору шрифтової гарнітури. Зміна архітектурного стилю чи напряму незмінно призведе до зміни шрифту. Ось чому до підписів на архітектурних кресленнях висуваються вищі художні вимоги.

Ціль завдання: навчитись креслити основні типи архітектурних шрифтів (вузький, широкий і т.д), вивчити правила побудови різних типів та накреслень шрифтів, вивчити базові правила типографіки в архітектурній графіці.

Інструменти та матеріали:

- олівець механічний (0,35-0,5 мм),
- стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н)
- ватман формату А4
- гумка
- циркуль
- лінійка
- інерційна лінійка

- лінер (0,05; 0,5; 0,8)

Методичні вказівки:

Найчастіше використовується "Вузкий архитектурный шрифт", що є спрощеним варіантом художнього шрифту "Гротеск", шрифту без засічок, простого в написанні (рис.2).

Розрахунок написів, виконаних вузьким архитектурним шрифтом, дуже простий. Відстань між літерами або пробіл у шрифті один і той же в словах однієї висоти, на відміну від художніх шрифтів, включаючи і "Гротеск".

Це пояснюється тим, що гарнітури "вузького архитектурного шрифту" вписуються у вузькі прямокутники і площа між літерами виходить практично однаковою.

Пропорції шрифту такі:

$S_{норм.} = 1/6H$, де $S_{норм.}$ - ширина нормальної літери, а H - висота літери, $S_{шир.} = 1,5h$, де $S_{шир.}$ - ширина широких букв, їх п'ять: Ж, Ф, Ш, Щ, Ю. Відстань між літерами в словах однієї висоти однакова (рис.3).

Рисунок 2. Вузкий архитектурный шрифт

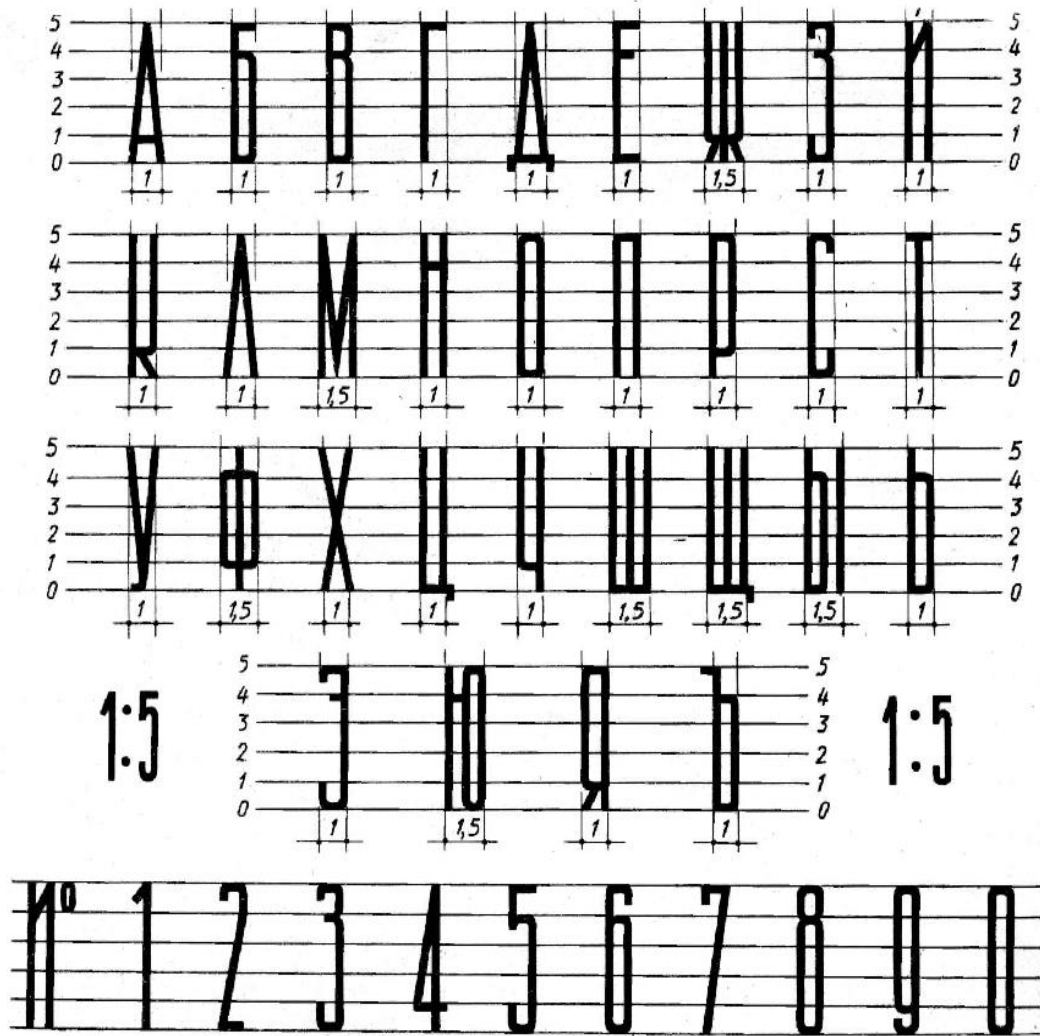

Рисунок 3

Необхідно також відзначити, що цифри та літери на кресленні, що мають однаковий розмір, повинні бути виконані в одному стилі з гарними сполученнями. Радіус сполучення дорівнює $0,5S$. Відстань між літерами у слові дорівнює від 2 до $3S$. Відстань між словами в реченні дорівнює ширині, що утворюється при пропуску однієї літери або $2 \times (2 \div 3)S + S$. Відстань між рядками у багаторядковому тексті приймається трохи більше висоти букв.

Квадратний архітектурний шрифт відрізняється тим, що його

гарнітура вписується по формі в квадрат (рис. 4).

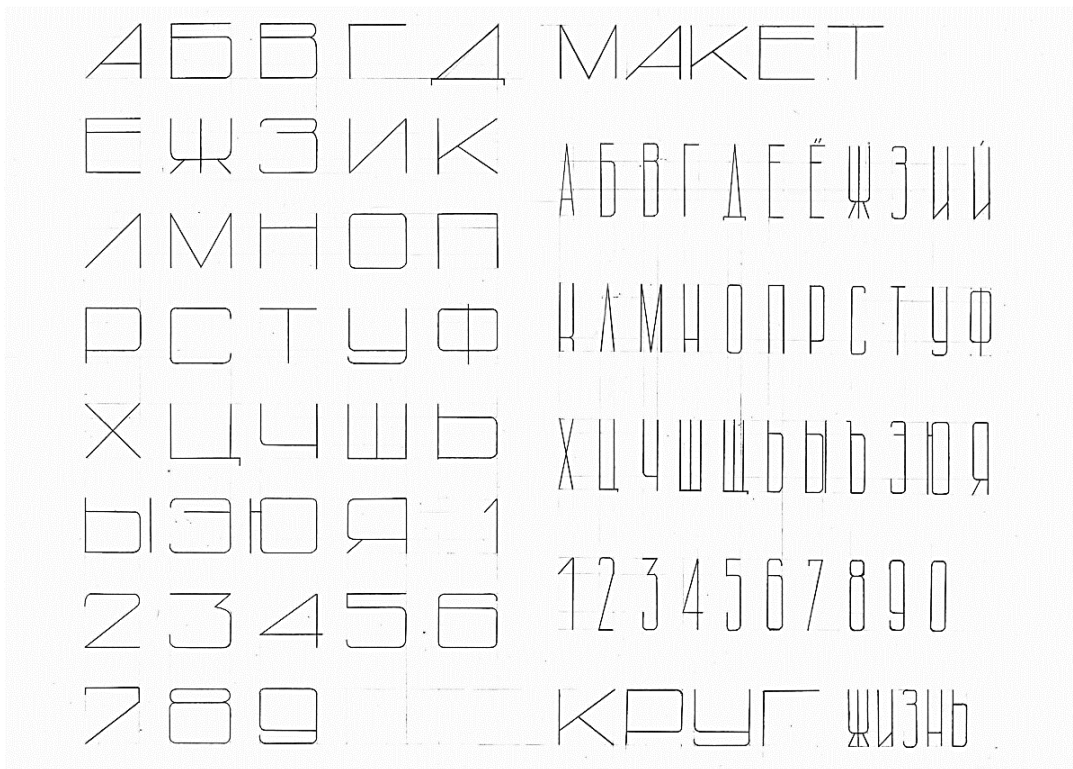

Рисунок 4

У якості графічної роботи необхідно виконати вузький та квадратний архітектурні шрифти по заданому шаблону (рис.5.)

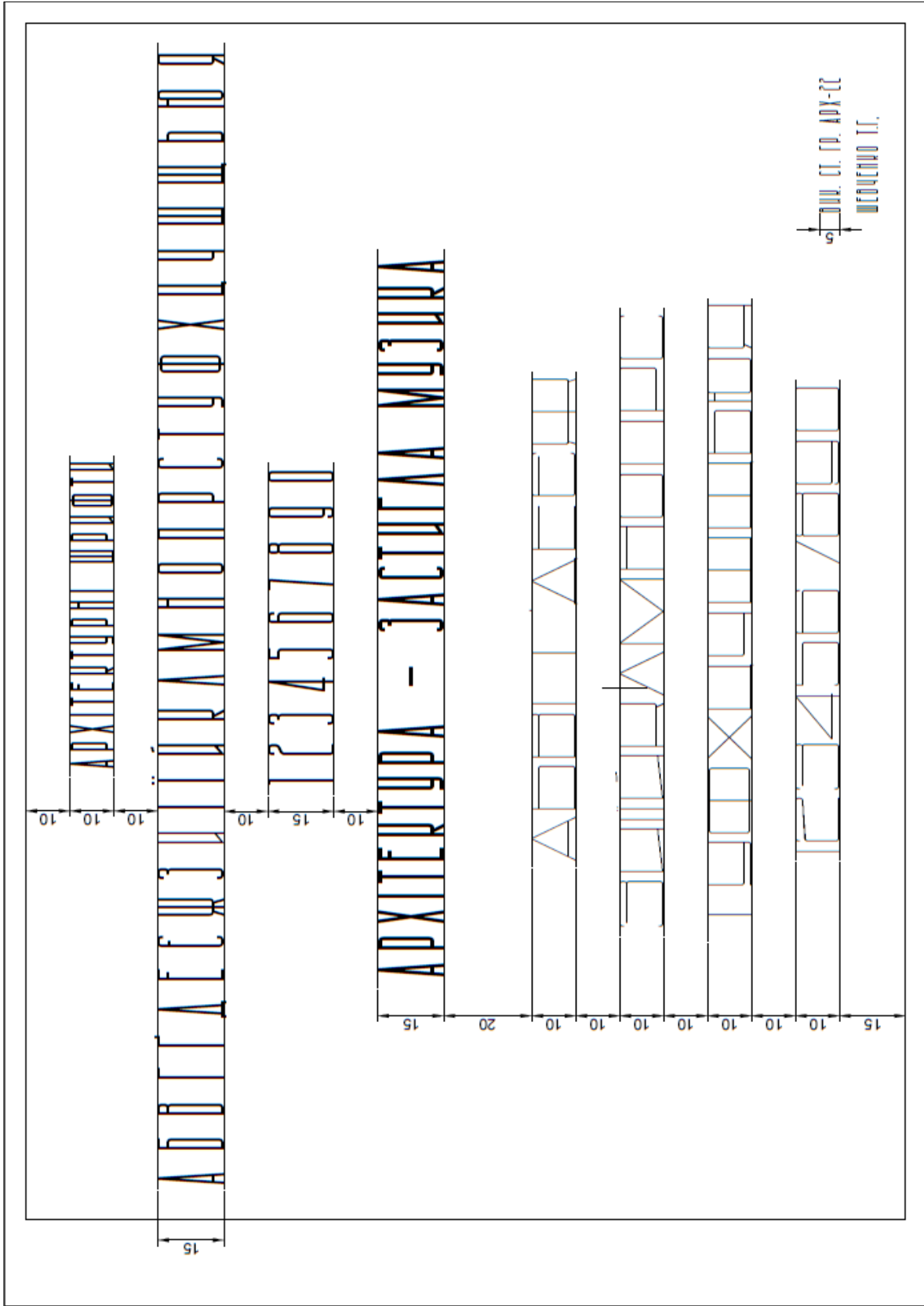

Рисунок 5

ЗАВДАННЯ №3. ШРИФТОВА КОМПОЗИЦІЯ.

Шрифтова композиція – завдання для здобувачів вищої освіти 1 курсу. Завдання дуже специфічне; зазвичай його відносять до області графіки або графічного дизайну, має схожість із шрифтовим плакатом. У цій галузі працюють шрифтовики та дизайнери-графіки. Свого часу шрифтовий плакат ніс більше ідеологічне ніж естетичне навантаження.

В даний час проводиться дуже багато конкурсів та бієнале, присвячених шрифту та шрифтовому плакату, де головним критерієм є неординарний креативний підхід до композиції.

Ціль завдання: навчити здобувачів вищої освіти оперувати абстрактними композиційними утвореннями (в даному випадку шрифтами), які є візуальною складовою мистецтва архітектури.

Інструменти та матеріали:

- олівець механічний (0,35-0,5 мм),
- стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н)
- ватман формату А4
- гумка
- циркуль
- лінійка
- інерційна лінійка
- лінер (0,05; 0,5; 0,8)

Методичні вказівки:

Дане завдання є одним із ряду завдань, націлених на оволодіння студентами професійними компетенціями, що відповідають виду професійної діяльності.

проектна діяльність:

– здатністю розробляти архітектурні проекти згідно з функціональними, естетичними, конструктивно-технічними та економічними та іншими основними вимогами, нормативами та законодавством на всіх стадіях: від ескізного проекту до детальної розробки та оцінки завершеного проекту згідно з критеріями проектної програми;

– здатністю використовувати уяву, мислити творчо ініціювати новаторські рішення та здійснювати функції лідера у проектний процес;– здатністю демонструвати просторову уяву, розвинений художній смак, володіння методами моделювання та гармонізації штучного довкілля при розробці проектів;

комунікативна діяльність:

– здатністю грамотно представляти архітектурний задум, передавати ідеї та проектні пропозиції, вивчати, розробляти формувати та транслювати їх у ході спільної діяльності засобами усного та письмового мовлення, макетування, ручної та комп'ютерної графіки, кількісних оцінок.

Шрифтова композиція - це композиційний графічний твір, що складається з літер різних гарнітур, елементів літер, слів поєднання слів, цифр.

Таким чином, **шрифтова композиція** – це:

– графічна форма, смислоутворення у якій досягається не шляхом виявлення словесно-лінгвістичного значення, а композиційно-творчим способом, коли смислове навантаження несе знайдена в ході композиційного пошуку художня структура;

– знахідки в композиційному пошуку, які включають роботу з самою «шрифтовою плямою», утвореною шрифтовим «матеріалом», і простором аркуша паперу, в якому вона створюється

Приклади шрифтової композиції можна побачити на рисунку 6.

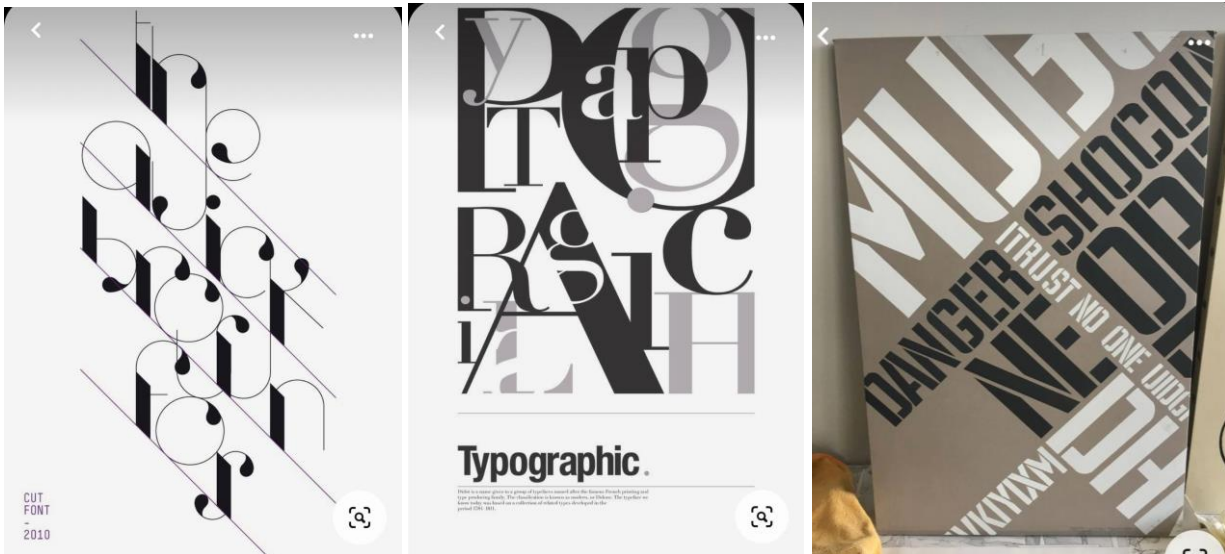

Рисунок 6

Завдання. Виконати на форматі А4 **чорно-білу композицію** з різних шрифтових форм (не більше 4) по формі архітектурної споруди або елемента (рис.7).

У кожній формі компонуємо (вписуємо) шрифти, намальовані від руки, але з дотриманням пропорцій, притаманних обраному стилю шрифту (гарнітурі).

У форму шрифт вписуємо згинаючи по об'єму, змінюючи розмір і стиль шрифту, щоб отримати **виразність композиції**.

Для цього спочатку розбиваємо вибрану форму на смуги, в які потім вписуємо шрифтовий напис. Підбираємо висоту смуг, вигинаємо їх відповідно до форми об'єкта, якщо це потрібно за задумом. На цьому етапі можна смуги затемнити олівцем, якісь залишити світлими, щоб зрозуміти, які шрифтові написи заливати кольором, а які залишити тільки в контурі.

Підібрати для компоновання слова та словосполучення, що несуть образно-емоційний сенс для обраної форми

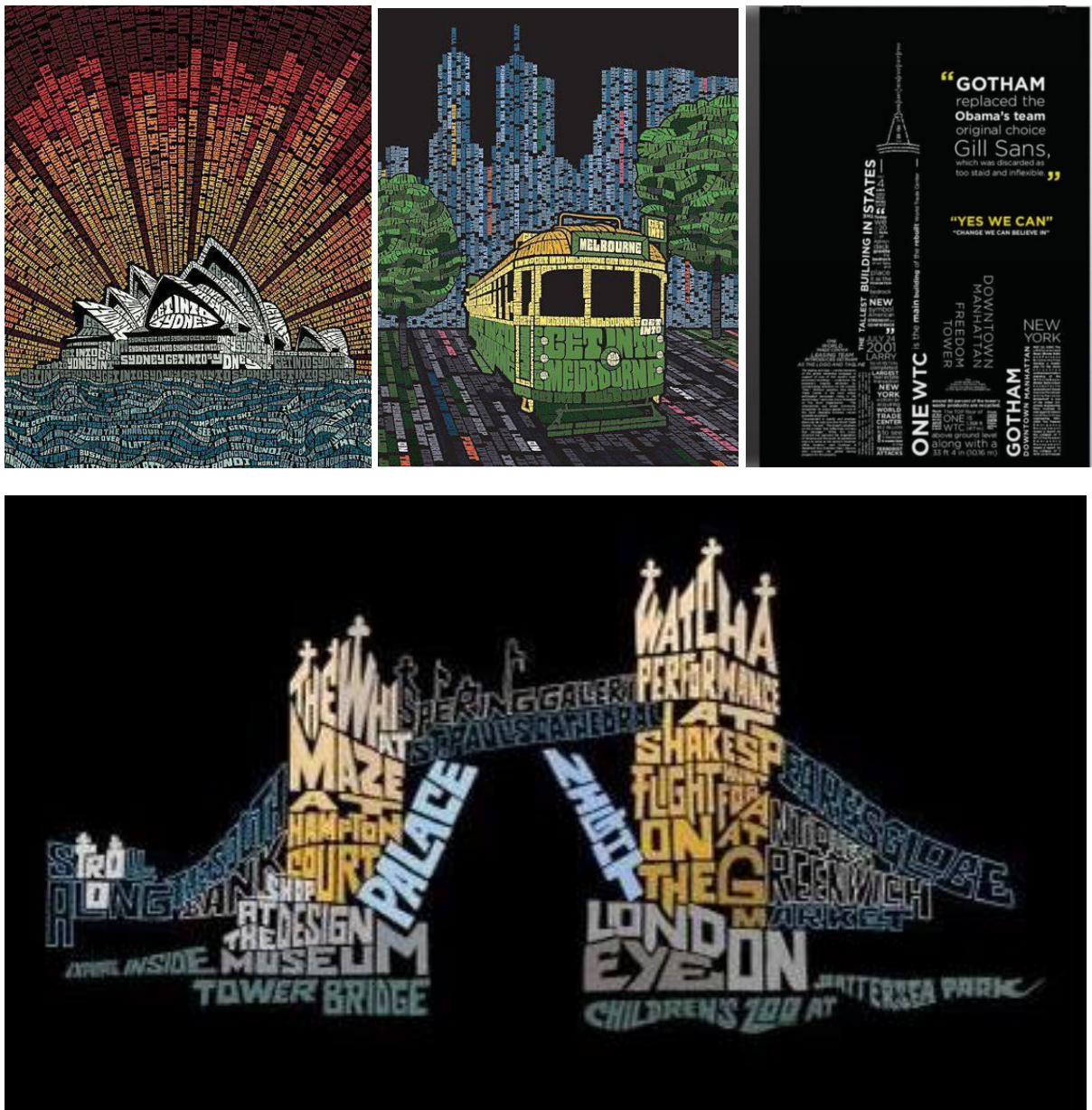

Рисунок 7. Приклади шрифтової композиції

ЗАВДАННЯ №4. АРХІТЕКТУРНІ ОБЛОМИ.

Архітектурні обломи (архітектурні профілі) – це різні за своїм поперечним перерізом (профілем) протяжні архітектурні елементи, розташовані переважно по горизонталі (на цоколях, карнизах, міжповерхових поясах або тягах, базах колон), а іноді по похилій (у карнизах фронтонів), кривою (в архівольтах арок, нервюрах) або ламаною (обрамлення порталів, вікон) лінії.

Обломи поширені головним чином в ордерному зодчестві. Обломи, пов'язані з характерними стилістичними особливостями кам'яного зодчества різних народів та епох, часто належать до архітектурного декору. Однак у ряді випадків їх слід розглядати як один із специфічних засобів для посилення або зміни образно-художньої виразності тектонічної основи будівлі.

По поперечному перерізу виділяються такі типи обломів (рис.8):

1. поличка (прямокутний переріз).

Для полички, розташованої в п'єдесталі колони, найчастіше використовується назва плінт;

2. полиця (ширший прямокутний переріз);

3. валик (напівкруглий переріз);

4. вал (ширший напівкруглий переріз);

5. четвертний вал (перетин у вигляді чверті кола);

6. зворотний четвертний вал;

7. каблучок (перетин містить опуклу та увігнуту дуги з опуклою дугою нагорі). Використовується в капітелях та карнизах;

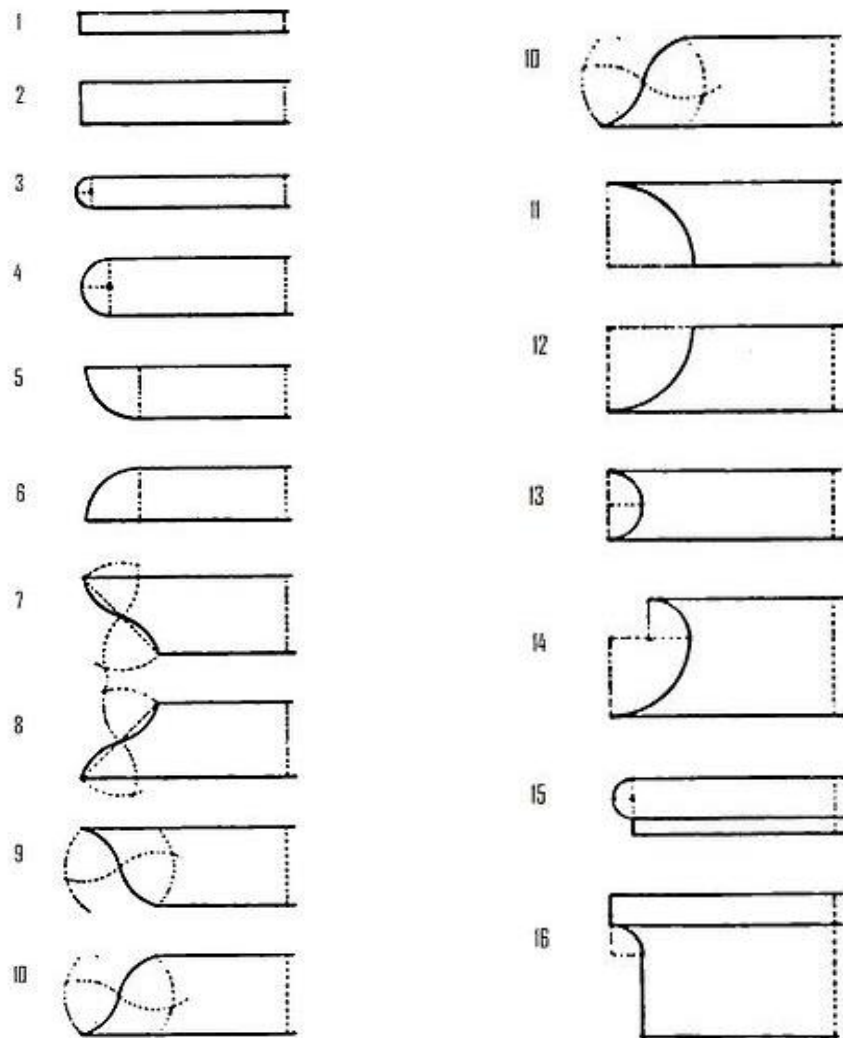
8. зворотний каблучок з опуклою дугою внизу використовується в базах колон та цоколях;

9. гусьок (обрис перетину складено з двох дуг кіл, які утворюють рукописну малу літеру Г);

10. зворотний гусьок;

11. жолоб;

12. зворотний жолоб;
13. викружка (перетин містить увігнуту частину кола або кривої);
14. скоція;
15. астрагал (складний профіль, що складається з валика та полички);
16. слізник (складний профіль, що складається з полиці та жолоба);

Рисунок 8

Ціль завдання: навчити здобувачів вищої освіти оперувати абстрактними композиційними утвореннями (в даному випадку шрифтами), які є візуальною складовою мистецтва архітектури.

Інструменти та матеріали:

олівець механічний (0,35-0,5 мм), стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н) ; ватман формату А3 (2 листа); гумка; циркуль; лінійка; інерційна лінійка; лінер (0,05; 0,5; 0,8).

Методичні рекомендації.

Архітектурні обломи мають встановлені форми. Окремі їх елементи пов'язані між собою певними співвідношеннями. Ці співвідношення виражаються через величину радіуса чи умовну величину.

За формою архітектурні обломи можуть бути прямолінійні та криволінійні. Криволінійні обломи, такі, як напіввал, шийка, прямий і зворотний четвертний вал, пряма і зворотна викружка мають одну дугу і прямолінійні ділянки. Спосіб їх побудови зрозумілий із креслення на рисунку 9.

Завдання виконується на двох листах формату А3 по заданому шаблону з використанням принципів побудови сполук (рис.10,11).

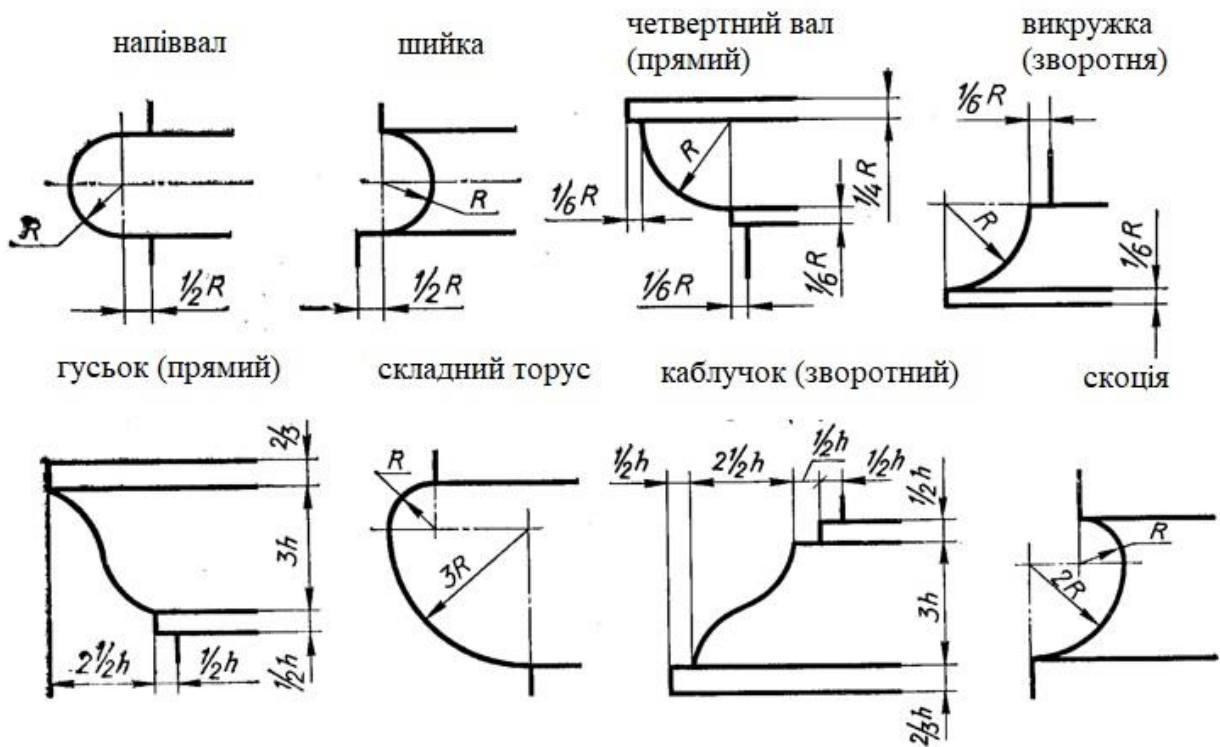

Рисунок 9

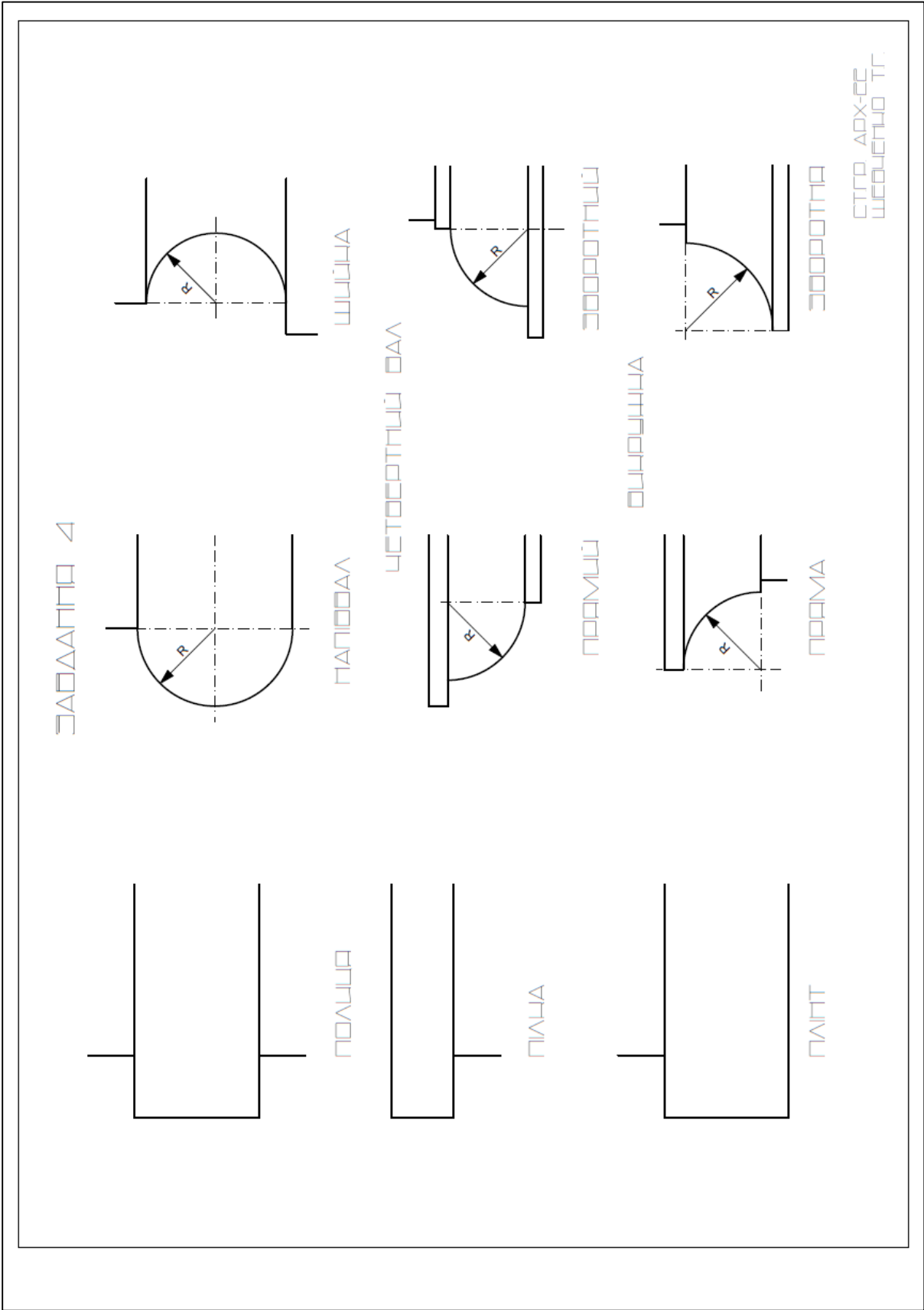
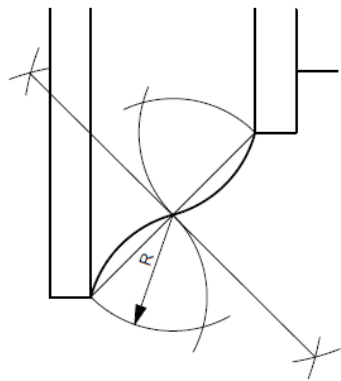

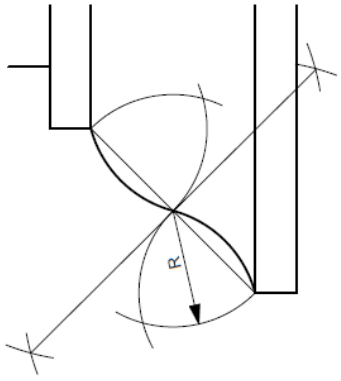
Рисунок 10

ЗАДАНИЕ 4

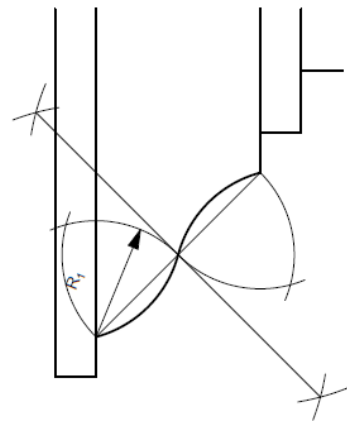
ГИБОК

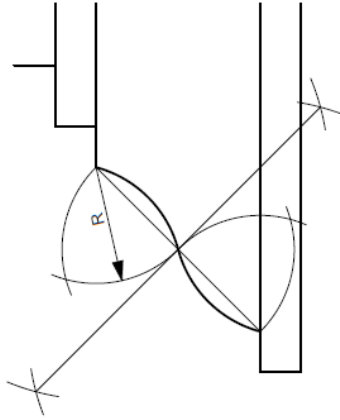
ПРЯМЫЙ

СОБОРНЫЙ

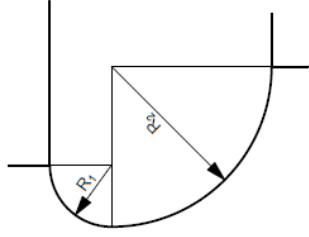

ПРЯМЫЙ

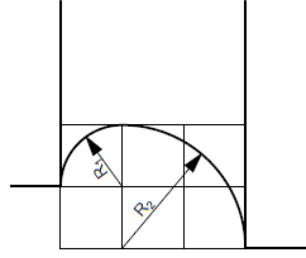

СОБОРНЫЙ

СШАДНИЎ ТОРЦ

СНОУІА

СТГО АДХ-СЭ
ШКОЎА ТГ.

Рисунок 11

ЗАВДАННЯ №5. ТЕХНІКИ НАНЕСЕННЯ ТОНУ (НА ГЕОМЕТРИЧНІ ТІЛА - ПРИЗМУ, ПІРАМІДУ, КОНУС ТА ЦИЛІНДР)

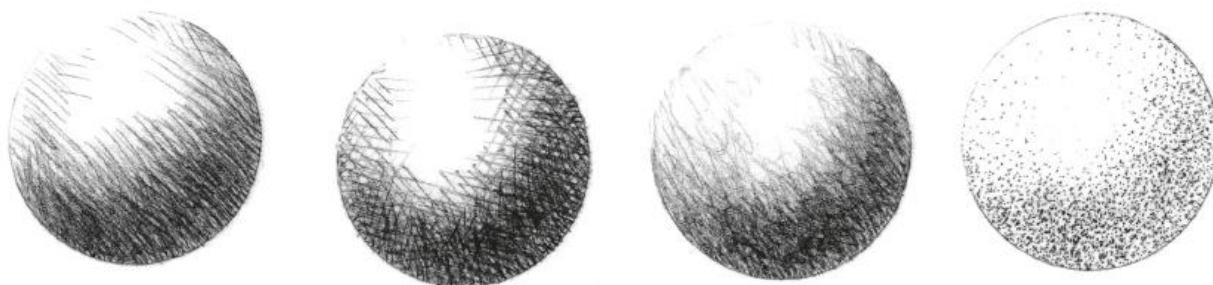
Зір здійснюється завдяки діяльності зорових нервів, розташованих у сітківці ока, що реагують на освітленість і колір. Наша зорова система обробляє відчуття світла та темряви та виділяє специфічні особливості навколишнього простору: краї, контури, розміри, рух, кольори. Оскільки об'єкти сприймаються як поєднання світлого та темного, то і у графіці світло, форму та простір слід передавати за допомогою контрастів тону.

Змінюючи насиченість тону можна:

- Показати, як освітлення виявляє форму об'єктів.
- Показати розташування об'єктів у просторі.
- Передати колір і фактуру поверхонь та об'єктів.

Існує кілька основних технік нанесення тону з використанням олівця середньої м'якості або пера і туші (рис.12):

- Штрихування
- Перехресне штрихування.
- Різностямоване штрихування.
- Пунктирне штрихування.

Рисунок 12. Типи штрихування

Ціль завдання: навчитися виявляти форми, фактури та положення об'єктів у просторі графічними засобами, передавати насиченість тонів об'єкту чотирма різними типами штрихувань : Паралельним штрихуванням, перехресним штрихуванням, різнонаправленим штрихуванням, точковим (пунктирним) штрихуванням.

Інструменти та матеріали:

олівець механічний (0,35-0,5 мм), стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н) ; ватман формату А3 (2 листа); гумка; циркуль; лінійка; інерційна лінійка; лінер (0,05; 0,5; 0,8).

Методичні вказівки:

Штрихування - це серія більш менш паралельних одна одній ліній. Штрихи можуть бути довгими або короткими, викресленими по лінійці або проведеними від руки олівцем або ручкою на гладкому або шорсткому папері. Коли лінії розташовані дуже близько одна до одної, вони зливаються, що впливає на зміну тону, тому, щоб досягти світлих відтінків, в першу чергу слід звертати увагу на розташування і частоту лінії. Завдаючи штрихи близько один до одного, ви посилюєте відчуття глибини вже затемненої поверхні. Занадто сильне потовщення самих штрихів створює враження шорсткої поверхні (рис.13 а).

У **перехресному штрихуванні** для створення насиченого тону використовуються дві або більше серій паралельних ліній.

Найпростіше перехресне штрихування складається з двох груп паралельних ліній, що перетинаються одна з одною.

Переплетення ліній, що виходить в результаті, підходить для зображення певного виду фактури і матеріалу, особливо для передачі відчуття жорсткої поверхні, якщо штрихи виконані по лінійці і розташовані на великій відстані одна від одної.

Використовуючи три або більше груп паралельних ліній, ви досягнете

більшої гнучкості у створенні різних відтінків та передачі фактури поверхні. Завдяки відмінностям у напрямках штрихів можна краще передати розташування та форму поверхонь об'єкта (рис.13 б).

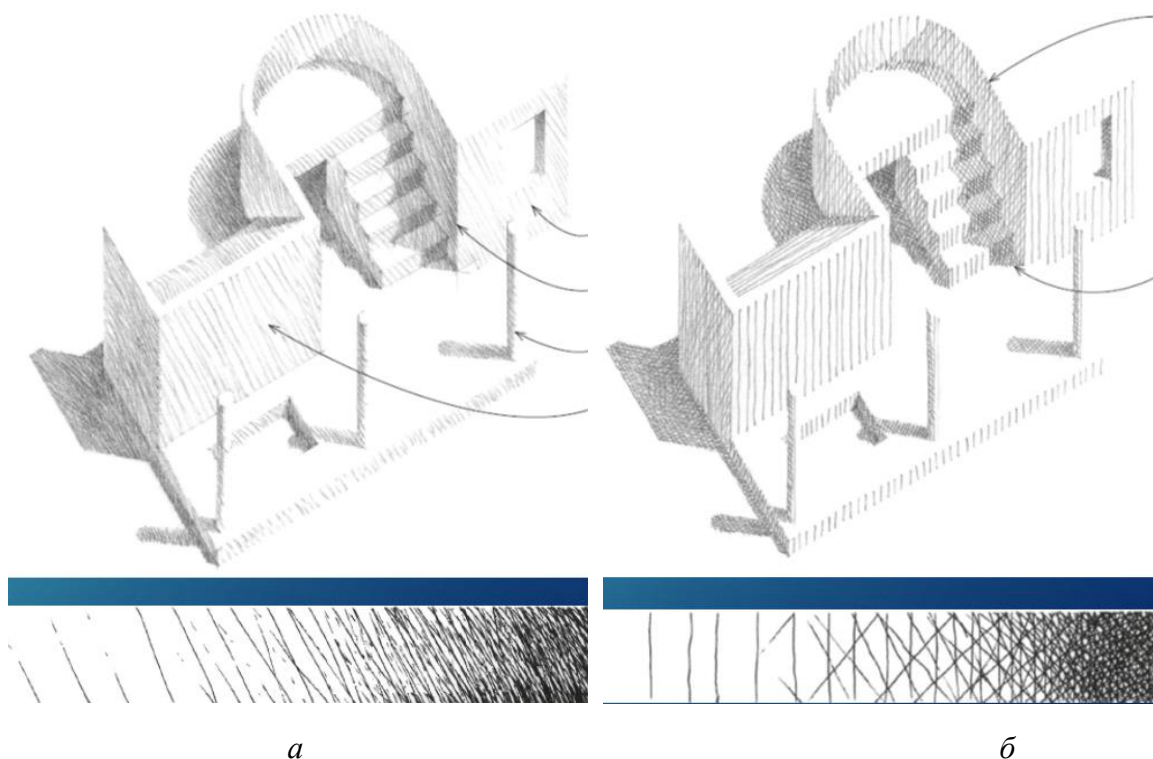

Рисунок 13. Типи штрихувань: а – штрихування, б – перехресне штрихування

Різностороннє штрихування виконується лініями у вільній манері та в будь-якому напрямку. Завдяки тому, що це штрихування робиться від руки, його можна використовувати для зображення будь-якої фактури і для створення відтінків різної насиченості. У цій техніці ви можете вільно змінювати форму, частоту і напрям штрихів.

Штрихи можуть бути ламаними або подовженими, відносно прямими або вигнутими, зигзагоподібними або хвилястими (рис.14 а).

Точкове штрихування - це техніка створення тону за допомогою акуратних, однакових точок. Нанесення точкового штрихування - це повільний процес, що забирає багато часу та вимагає величезного терпіння і здатності контролювати розмір точок і відстань між ними. Наносити

точкове штрихування краще на гладку креслярську поверхню рапідграфом з тонким стрижнем (тонким лінером) (рис.14 б).

Точкове штрихування використовується в тих кресленнях, в яких потрібно позначити тільки контури граней об'єкта, точковим штрихуванням покриваються умовно позначені ділянки тих об'єктів, на які потрібно нанести тон. Оскільки на подібних кресленнях об'єкти не мають чітких контурів, то просторові межі та обриси предметів слід позначити пунктирними лініями. Щоб показати гострі, чіткі грані об'єкта, відстань між точками пунктирної лінії роблять дуже маленькою, а щоб зобразити плавні, округлі контури, розставляють точки трохи далі одна від одної.

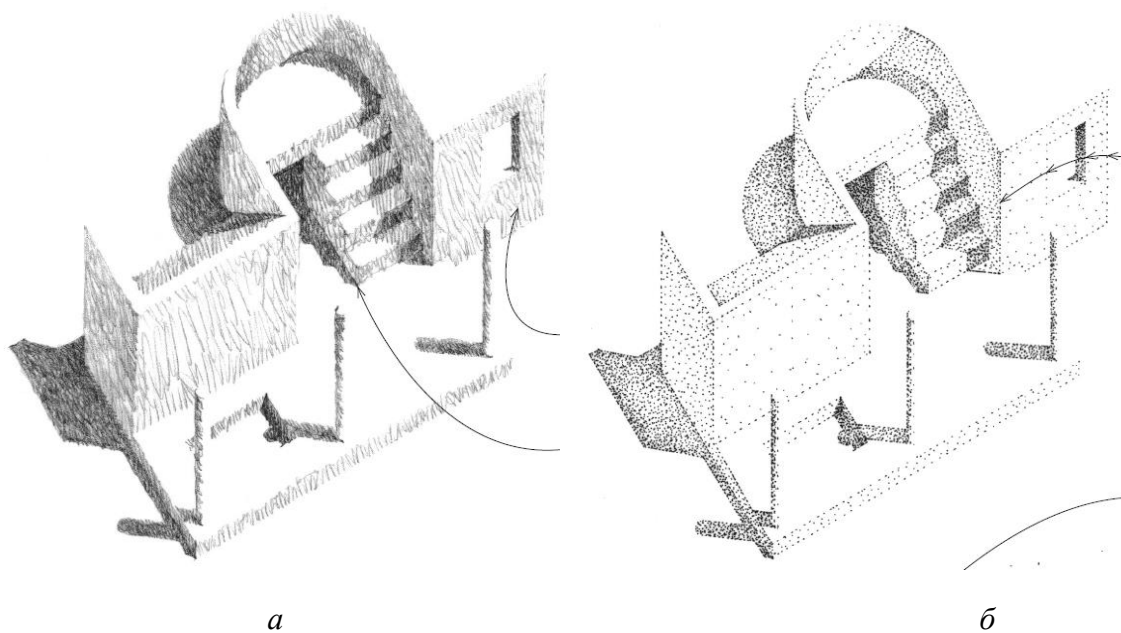
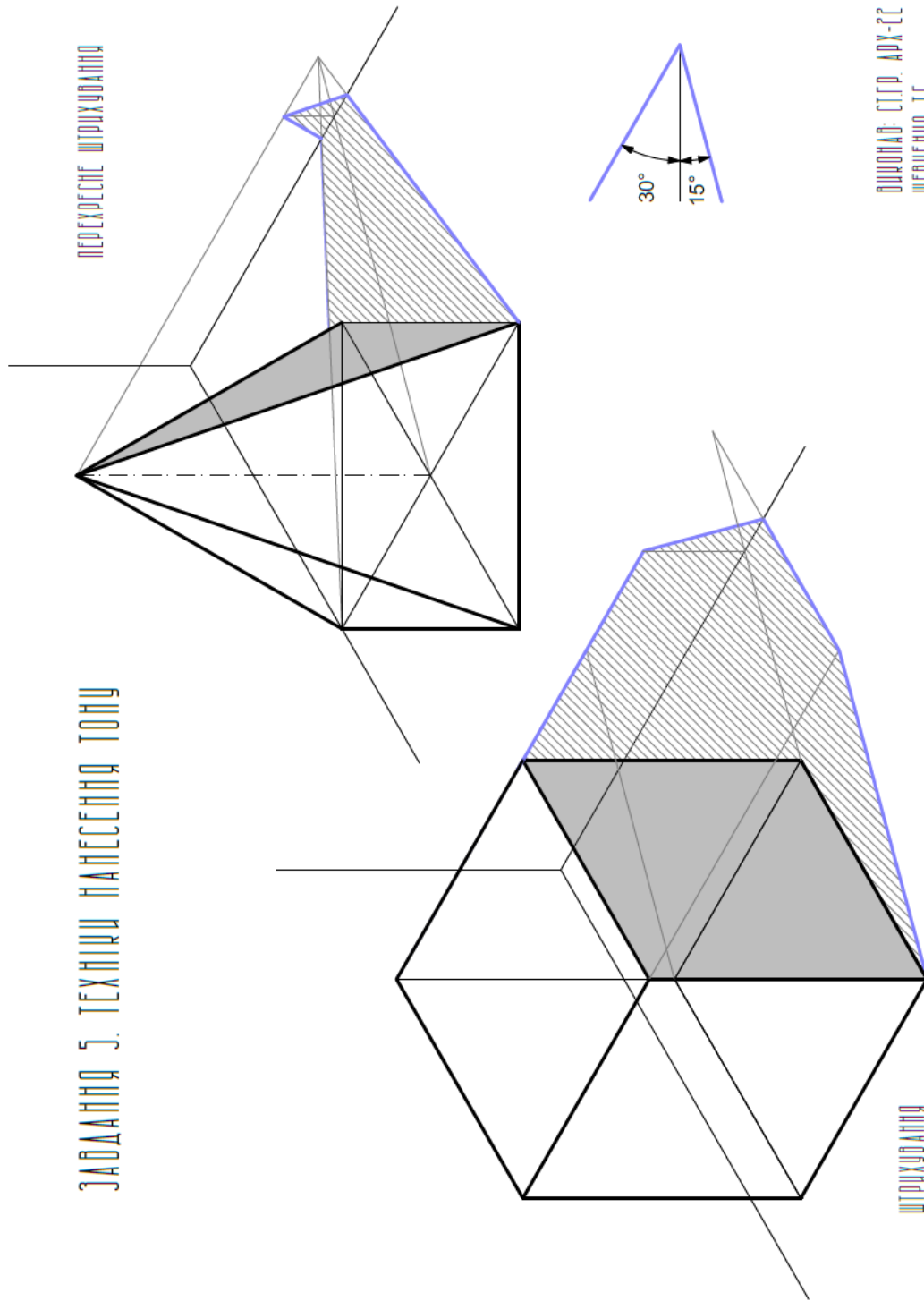

Рисунок 14. Типи штрихувань: а – різноспрямоване, б – точкове

Завдання виконується на двох форматах А3. На першому листі виконується креслення призми та піраміди з тіннями та задається тонування двома видами штрихувань: штрихуванням та перехресним штрихуванням (рис.15). На другому листі А3 виконується креслення конусу та циліндру з тіннями та задається тонування іншими типами штрихувань: різноспрямованим та точковим штрихуванням (рис.16).

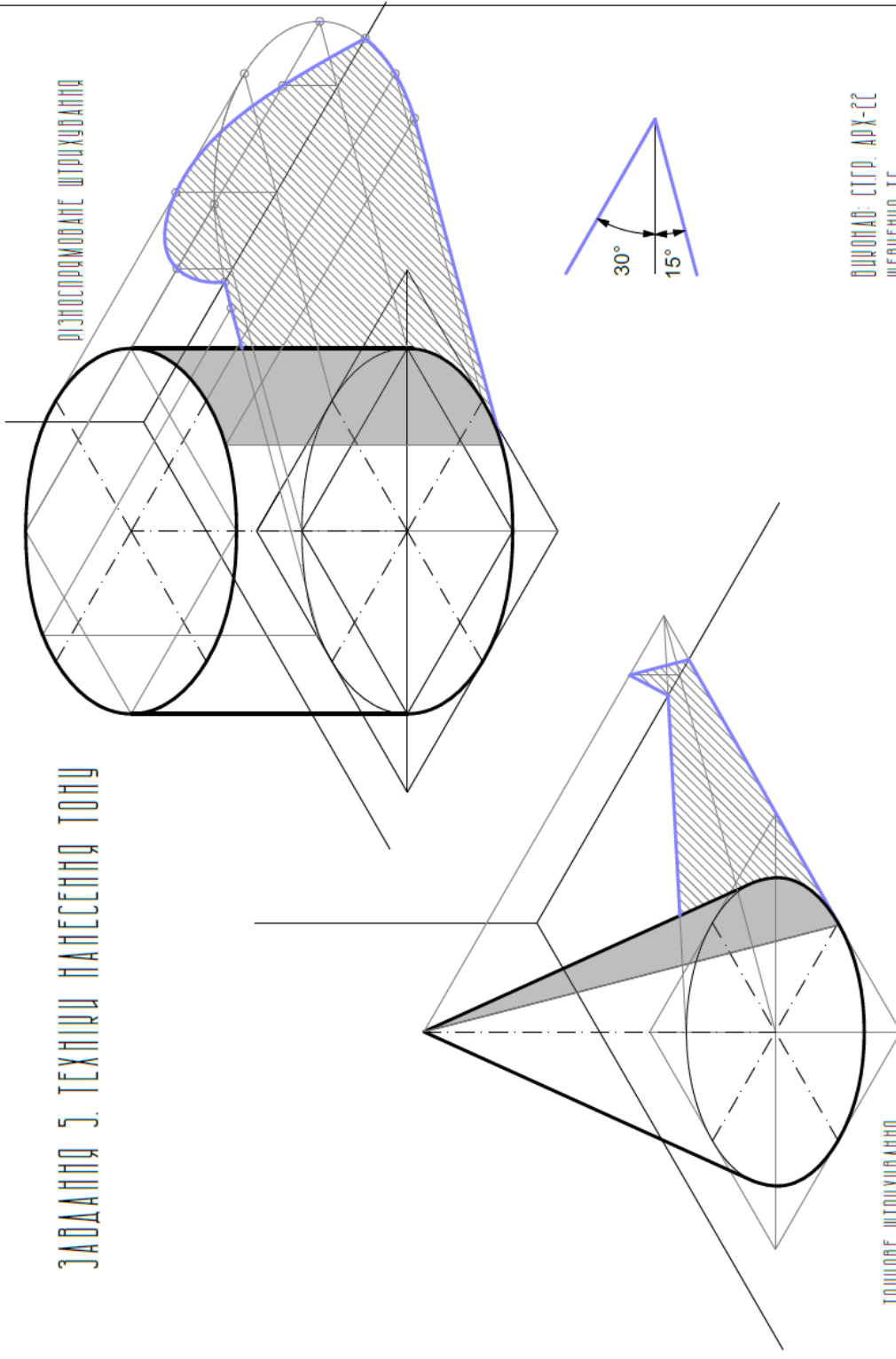
ЗАДАННЯ 5. ТЕХНІЧІ ПЕРЕКІСНІ ТОНУ

ВИРОБИЛ: СТР. АДХ-СЄ
ШКОЛОЮ Т.Г.

Рисунок 16

ЗАДАННЯ 5. ТЕХНІЧІ ПІКЕСЕННЯ ТІЛУ

ВІДНОБІВ: СТР. АРХ-СС
ШКОЛИ Т.Г.

Рисунок 17

ЗАВДАННЯ №6. ФАКТУРА ТА ТЕКСТУРА

Фактура і текстура є активними засобами художньої виразності. Ефект фактури та текстури використовується насамперед для того, щоб передати природні якості матеріалу, розкрити його естетичну своєрідність. Якщо фактура або текстура матеріалу дуже виразні, їх вплив на спостерігача може бути сильнішим, ніж вплив самої форми виробу. Однак надмірна помітність фактури або текстури може бути неприємна. Фактура та текстура поверхонь повинні підбиратися з урахуванням розмірів виробу та величини простору, в якому воно функціонуватиме.

Фактура - це характер поверхні: гладкість, шорсткість, рельєфність.

Текстура – видимий малюнок поверхні (текстура деревини, тканини, мармуру) (рис. 18-24).

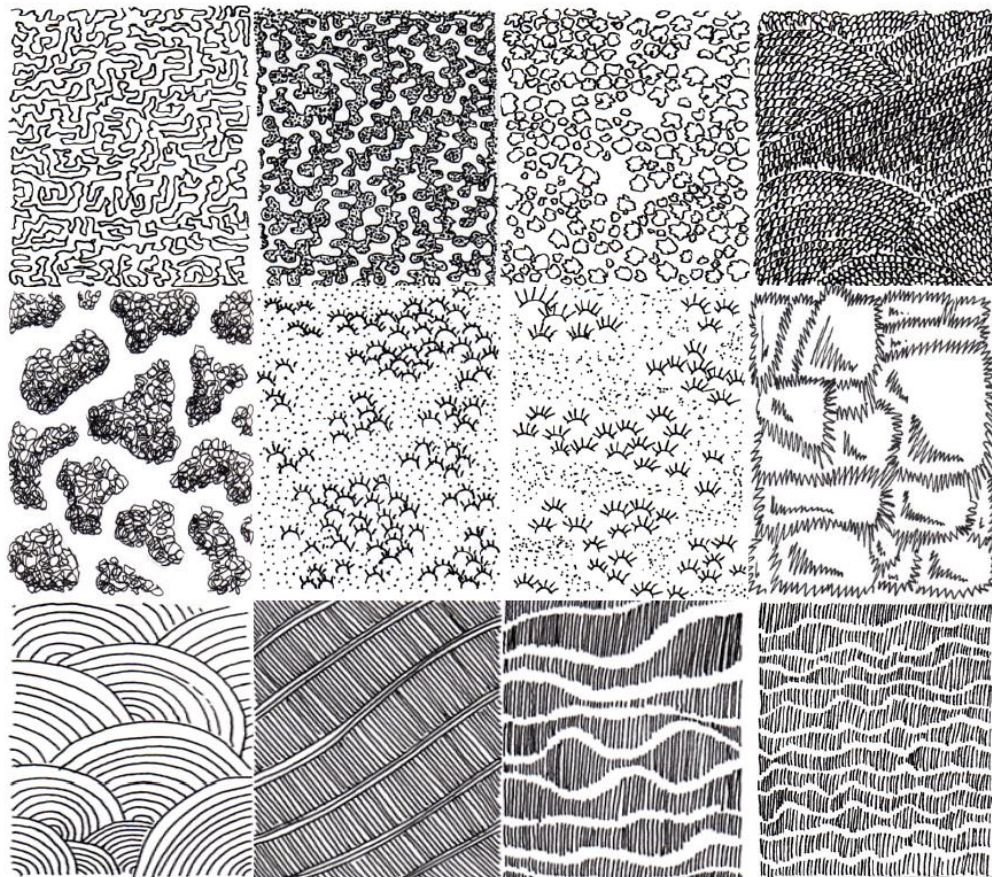

Рисунок 18. Рослинні поверхні, покриття газонів, квітники

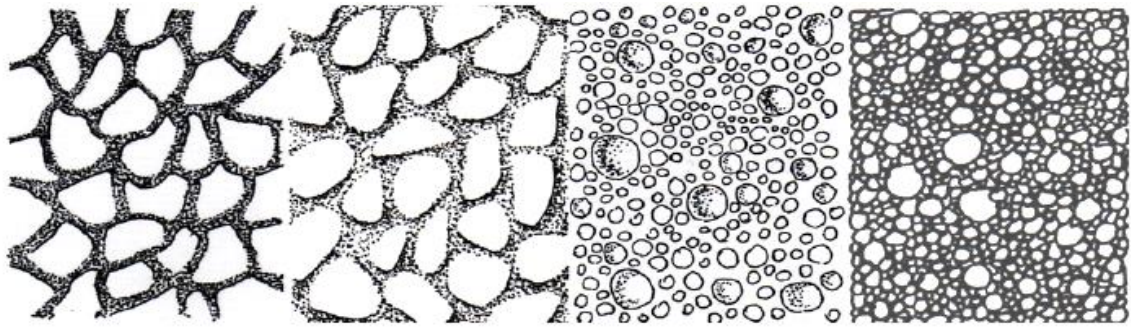

Рисунок 19. Приклади зображення мощень та покриттів доріг, тротуарів та доріжок бруківкою або колотим каменем.

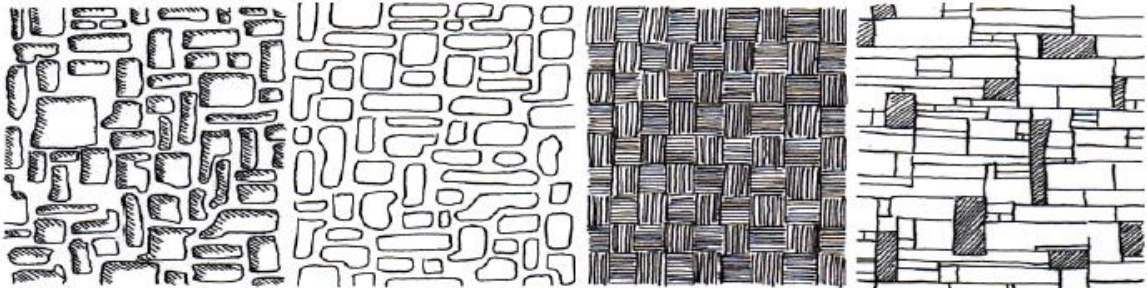

Рисунок 20. Приклади зображення мощень натуральним бутовим каменем, штучними бетонними плитками та натуральним обробленим каменем (граніт, базальт, діабаз та ін.)

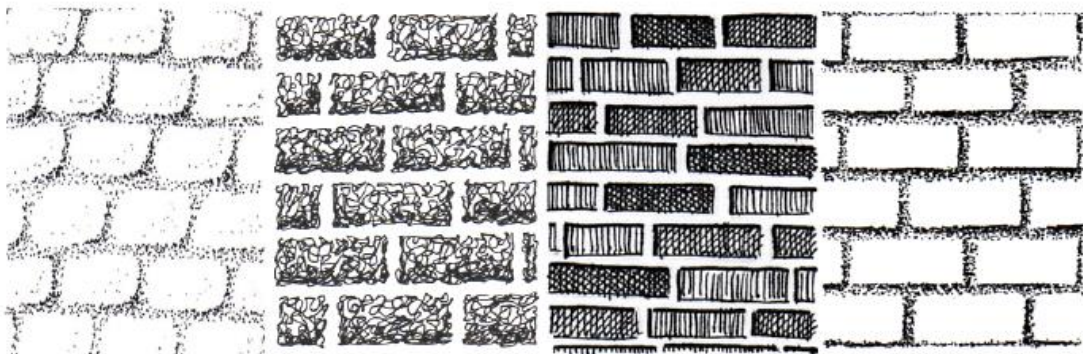

Рисунок 21. Приклад зображення кам'яної кладки природним бутовим каменем та цегляної кладки

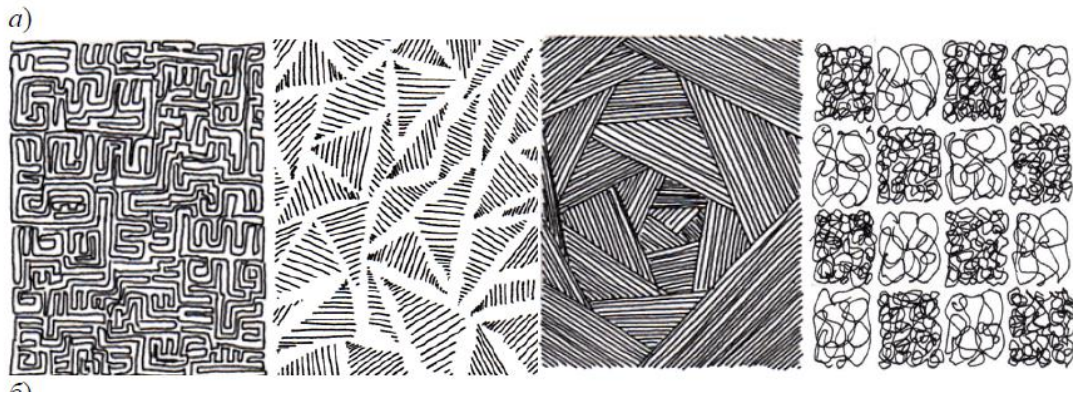

Рисунок 22. Приклад зображення мощень мозаїковим покриттям тротуарів, алей, доріжок та ін.

а – з обробленою формою краєк, б – з рваним природним краєм

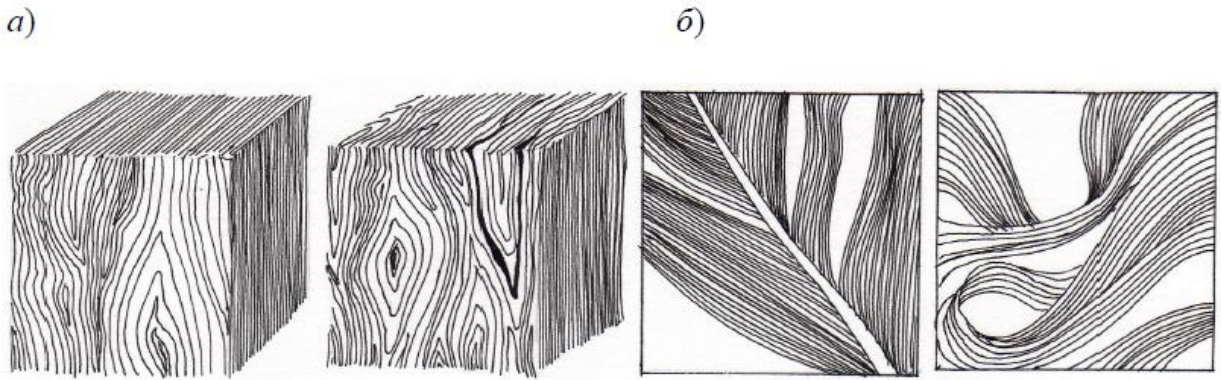

Рисунок 23. Хвилястий штрих. а - імітація: брусок дерев'яний; б – пір'я, хвилі

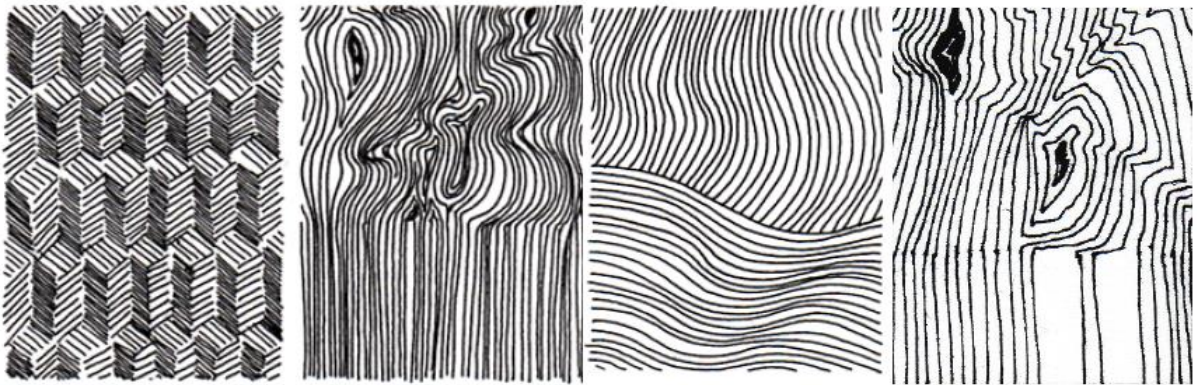

Рисунок 24. Приклад контрастних поєднань різних напрямків штриху

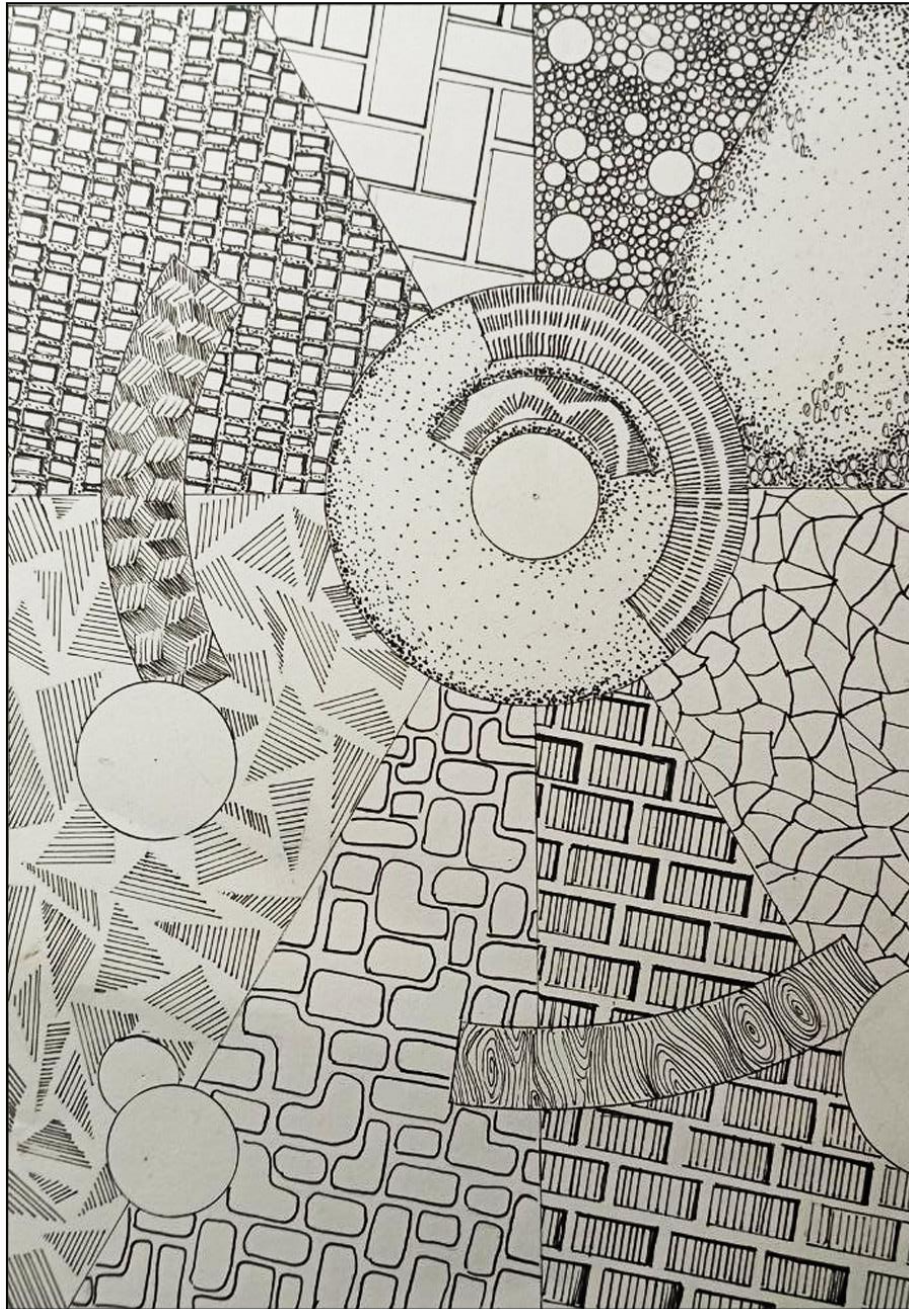
Ціль завдання: навчитися графічним засобам зображення фактури та текстури різних будівельних матеріалів та елементів оточення.

Інструменти та матеріали:

олівець механічний (0,35-0,5 мм), стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н) ; ватман формату А4; гумка; циркуль; лінійка; інерційна лінійка; лінер (0,05; 0,5; 0,8).

Методичні вказівки. Створити композицію умовних зображень фактур та текстур, які використовуються в оформленні архітектурно-будівельних креслень на планах, генеральних планах на форматі А4 відповідно до шаблону на рис. 25.

ЗАВДАННЯ 7. ФАКТУРИ ТА ТЕКСТУРИ

ЛЮБОВ СТРІЖАК-СЄ
ШКОЛЬНИК Т.Г.

Рисунок 25

ЗАВДАННЯ №7. СТАФАЖ ТА АНТУРАЖ

Одним із найбільш специфічних видів образотворчого мистецтва є архітектурний рисунок. Архітектурний рисунок - це будь-яке, у тому числі і те, яке не має прямого відношення до проектування, графічне зображення архітектури, виконане від руки. Архітектурний малюнок може розглядатися як самостійним твором, так і у якості доповнення, наприклад, до архітектурного креслення, яке в силу своєї специфіки має передавати взаємозв'язок проєктованого об'єкта з природним і предметним оточенням. Як таке доповнення можуть виступати зображення людей, тварин, транспортних засобів, дерев та ін. Архітектурний рисунок, який оформлює проєктне креслення, прийнято називати антуражем і стафажем. Приклад антуражу і стафажу можна знайти у Додатку 1,2.

Антураж (франц. entourage) – оточення, довкілля, обстановка. В архітектурній графіці під антуражем розуміються зображення ландшафту навколо об'єкту, який проєктується (рельєфу, рослинності, інших споруд), що дозволяють оцінити ступінь взаємодії споруди з середовищем, в якому вона знаходиться.

Стафаж (нім. staffage) – у пейзажному живописі – фігури людей та тварин, які мають другорядне значення. В архітектурній графіці – це зображення людей, тварин, транспортних засобів та інших елементів предметного середовища, які дозволяють будувати висновки про масштабах архітектурної споруди.

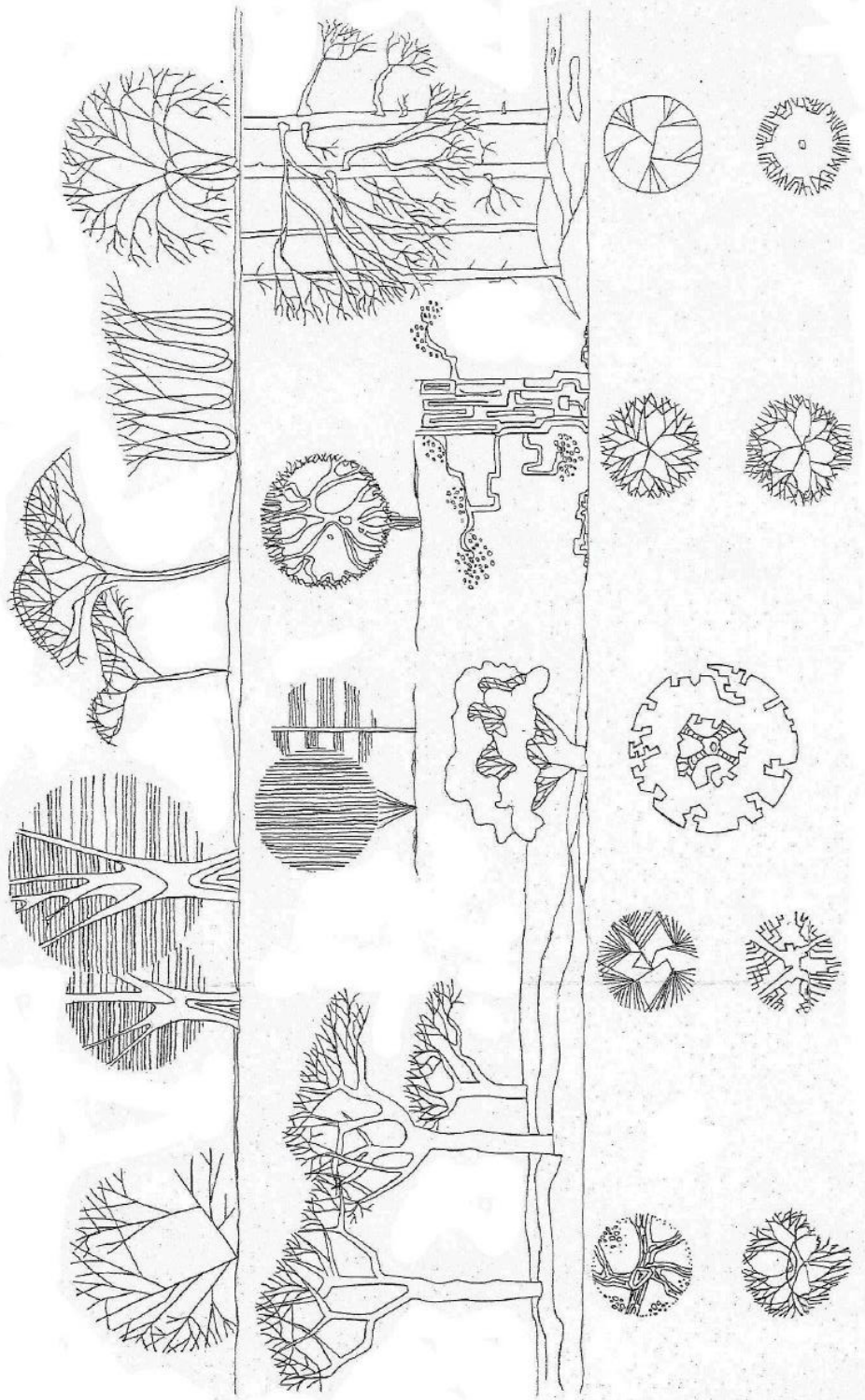
Ціль завдання: навчитись засобам зображення людей, рослинності та інших об'єктів антуражу в залежності від масштабу та стилістики проєкту.

Інструменти та матеріали: олівець механічний (0,35-0,5 мм), стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н) ; ватман формату А3 та А4; гумка; циркуль; лінійка; інерційна лінійка; лінер (0,05; 0,5; 0,8).

Методичні вказівки (частина 1): На форматі А3 (горизонтальна орієнтація) створити композицію з різних видів стилізації дерев у двох проєкціях – горизонтальній та фронтальній (в плані та на фасаді) (рис.26).

ЗАВДАННЯ 7. СТАДАЩІ ТА АНТУРАЖ

ОШКОЛО СТР. АРХ-ЕС ШКОЛИНО ТГ
ЦЕРКОВЦІ: БІЛГОБЕСОВА ОО

Рисунок 26

Методичні вказівки (частина 2): на форматі А4 створити композицію з стилістичних зображень людей та транспортних засобів (рис. 27).

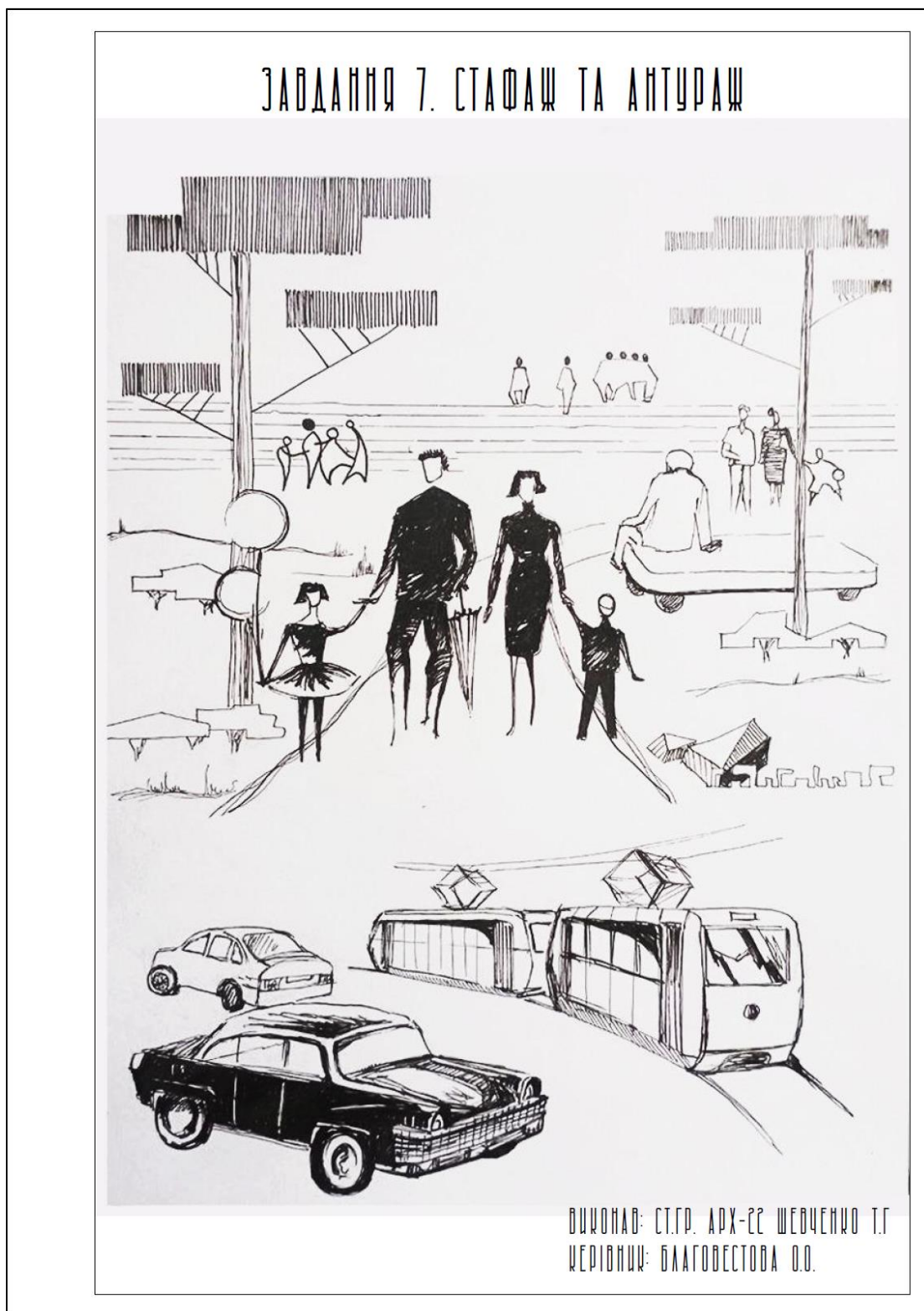

Рисунок 27

ЗАВДАННЯ №8. ФАСАД БУДІВЛІ З АНТУРАЖЕМ

Фасадом називається ортогональна проекція споруди на вертикальну картинну площину, розкладену паралельно одній з основних сторін цієї споруди.

На відміну від плану, фасад не передає зображення вертикальної площини об'єкта і пропонує нашій увазі вид, який має близьку подібність до виду об'єкта з натури. Викреслюючи фасад будь-якого об'єкта, потрібно передавати глибину, кривизну або похилість за допомогою графічних засобів.

Ціль завдання: навчитись принципи графічного зображення фасадів. Використання різних типів ліній в залежності від плановості та масштабності. Правила відображення антуражу та стафажу на фасадах.

Інструменти та матеріали: олівець механічний (0,35-0,5 мм), стержні до механічного олівця (0,35-0,5мм, твердість грифеля: В, НВ, Н) ; ватман формату А3; гумка; циркуль; лінійка; інерційна лінійка; лінер (0,05; 0,5; 0,8).

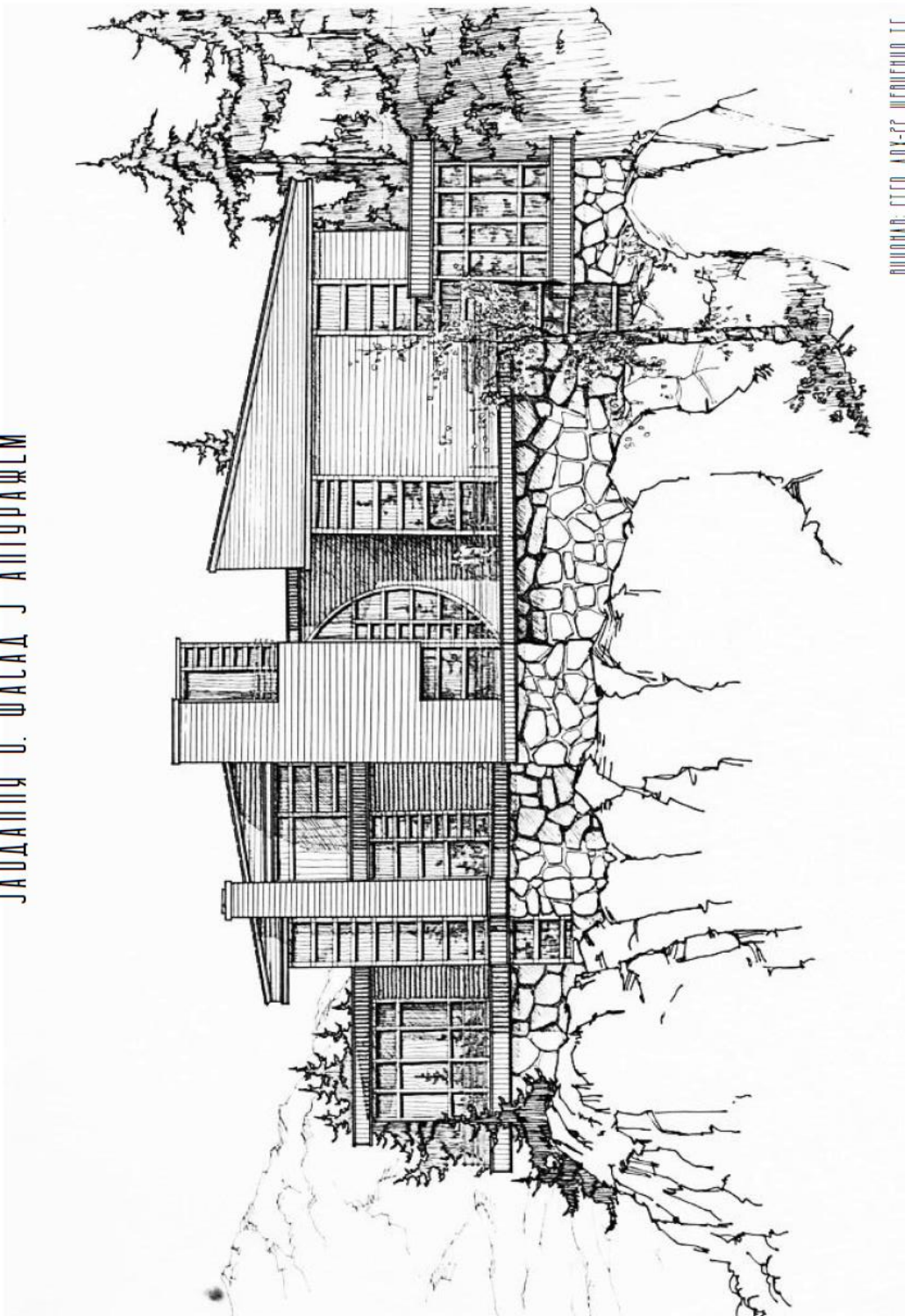
Методичні вказівки:

Зазвичай фасад будівлі викреслюють у тому масштабі, як і план поверху. Для великих будівель і комплексів використовують більш дрібний масштаб. Чим більший масштаб фасаду, тим більше деталей має бути відображено. Відносну глибину площин на фасаді можна передати лініями різної товщини. Слід приділити особливу увагу деталям фактури або зовнішньої обробки стін, покрівельних матеріалів, елементів віконних і дверних отворів. Для винесення великомасштабних креслень фасадів, надзвичайно важливо мати докладні знання про конструкції будівлі.

Включайте в креслення фасаду будівлі людські фігури та елементи антуражу, щоб передати масштаб зображуваного простору.

Завдання: на форматі А3 (горизонтальна орієнтація) створити графічне зображення фасаду будівлі з оточуючим середовищем (антуражем, стафажем). (рис.28).

ЗАДАТНО О. ФАСАД Ј АНТУРАЖЕМ

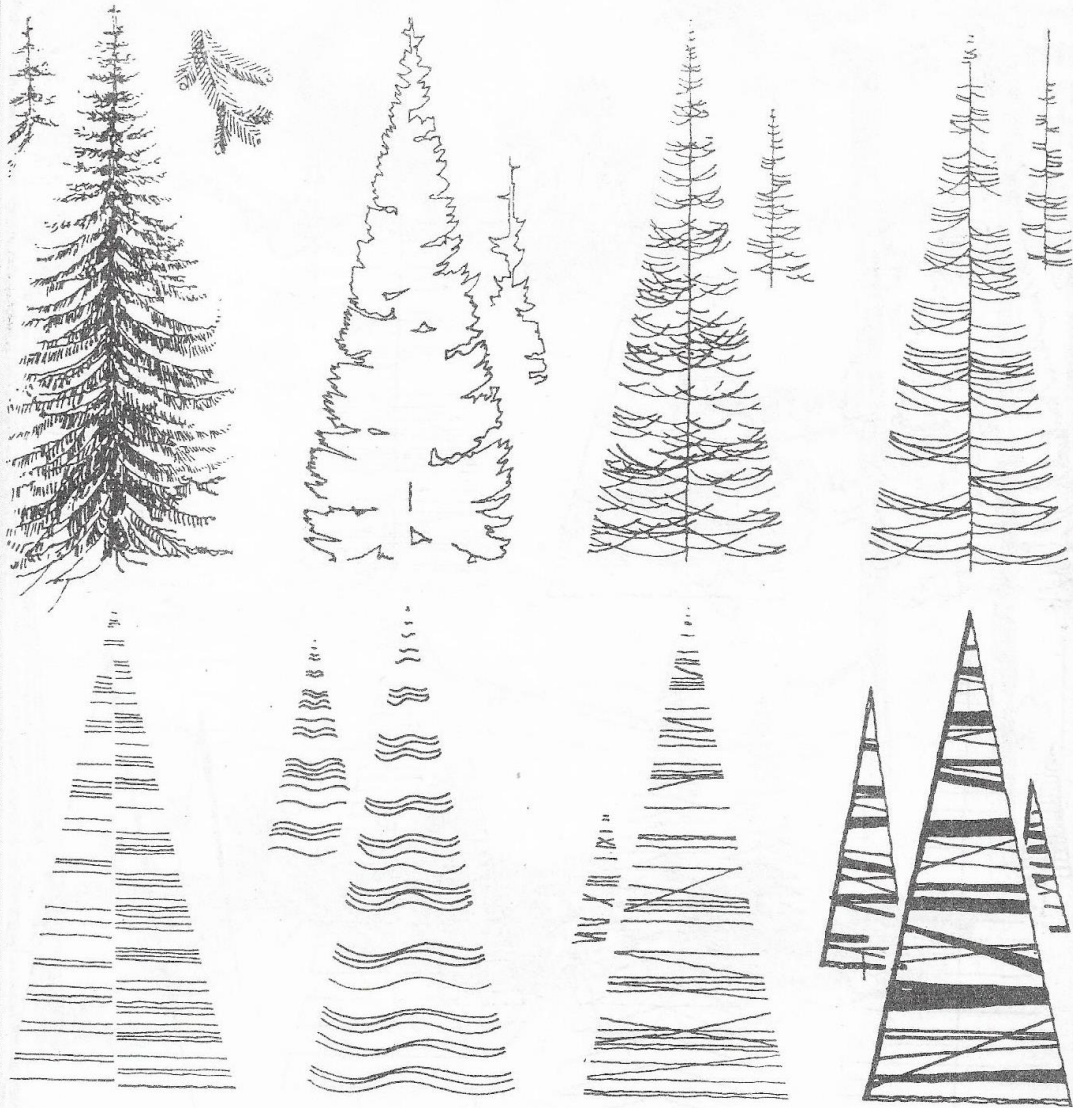
ВУЧНИК: СТР. АРХ-22 ШКОЛНИО ТГ
КЕРИОНИ: БЛАГОСТОЈА ОО.

Рисунок 28

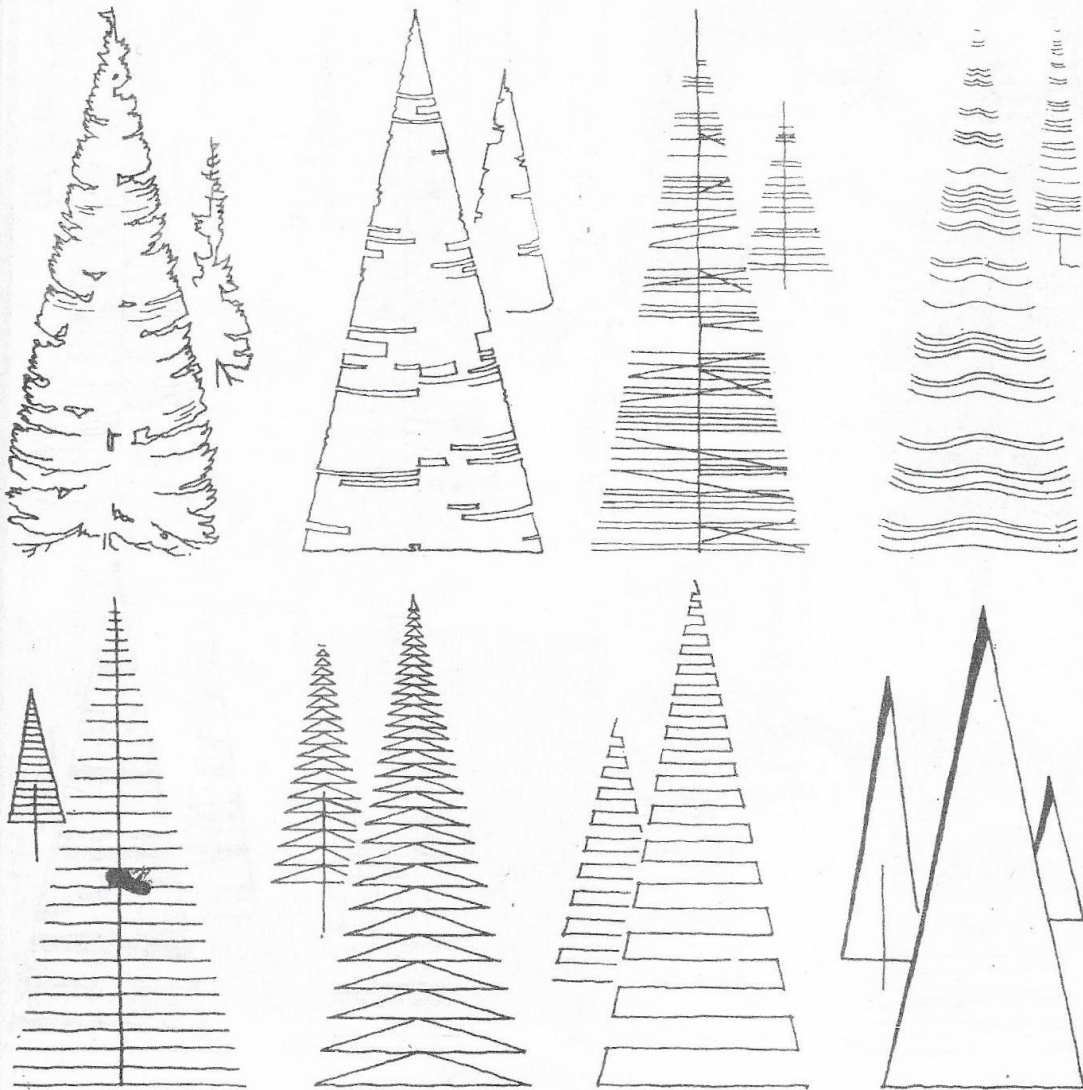
ДОДАТОК 1. АНТУРАЖ

Антураж та його використання на архітектурних кресленнях

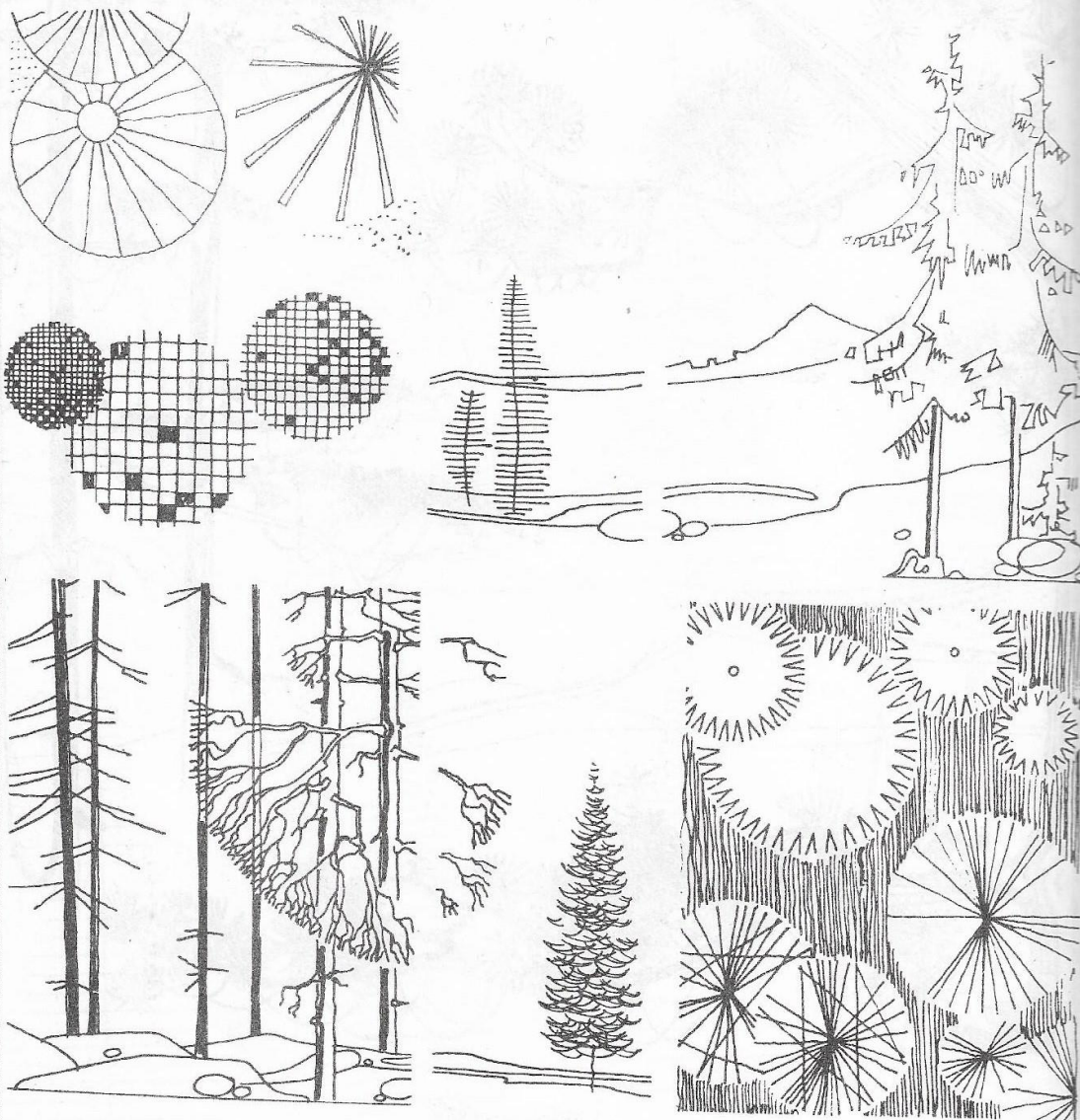
Різні засоби зображення хвойних дерев (ялинок). На прикладах зображені спрощення форми від реальної до абстрактної. Використання тієї або іншої форми залежить від засобу зображення об'єкту та його масштабу

При виконанні складних архітектурних форм використовують прості форми дерев та навпаки — на малюнках (кресленнях) з простими архітектурними формами можна застосовувати більш складні форми озеленення. В інтер'єрах та екстер'єрах, де окремі архітектурні деталі сприяються з близької відстані, ступень стилізації вибирають таким чином, щоб сприяння озеленення було максимальним

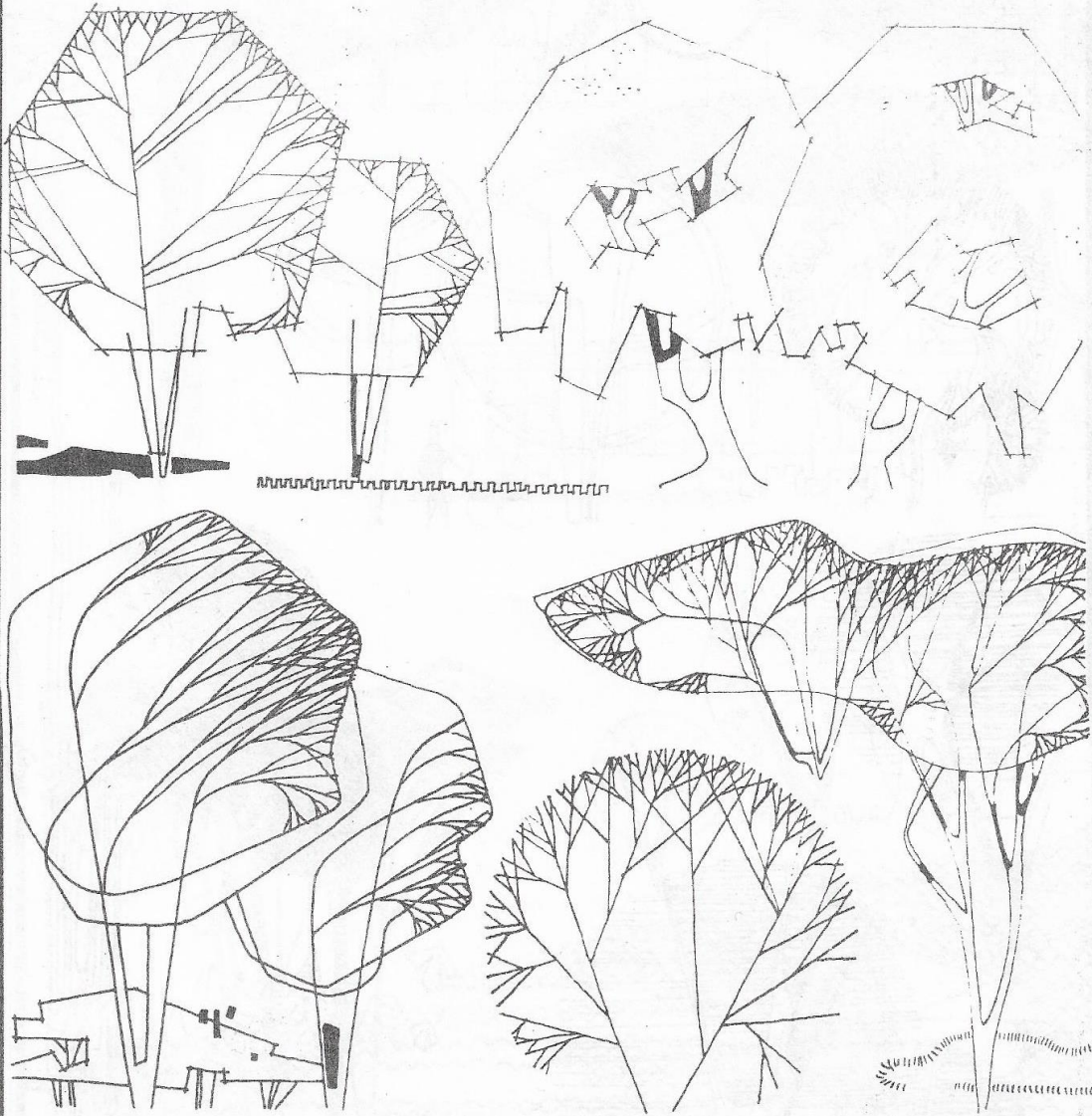

Зображення дерев (від реального до абстрактного)
в плані та вертикальним розрізі

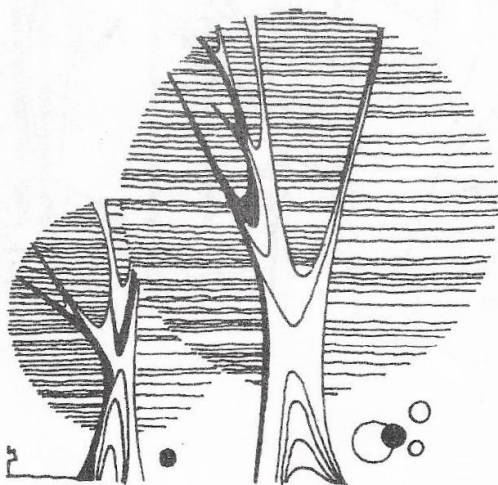
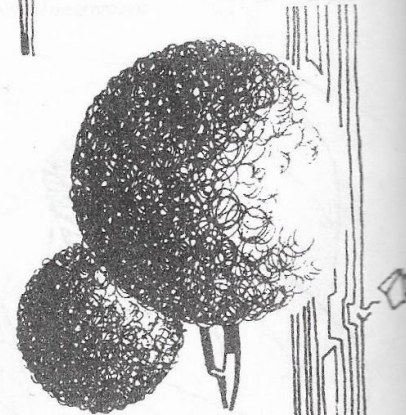
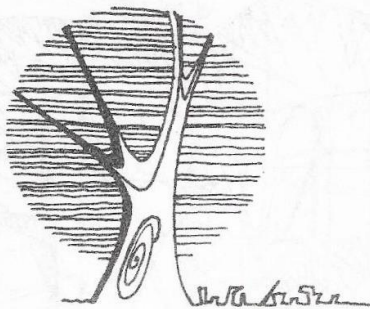
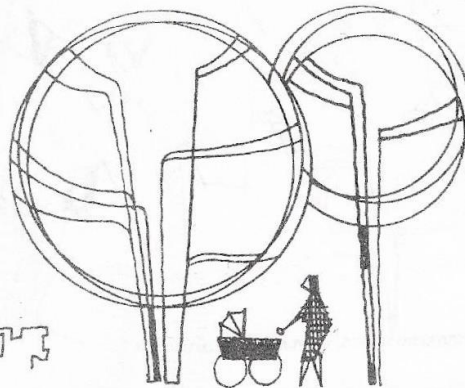
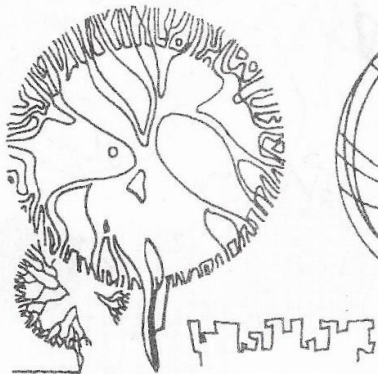
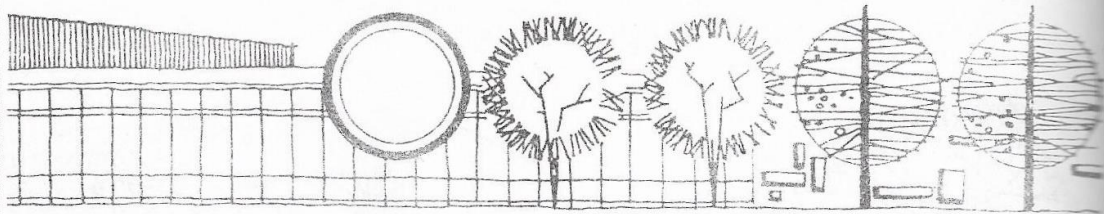
Приклади озеленення,
стилізованого за допомогою ліній

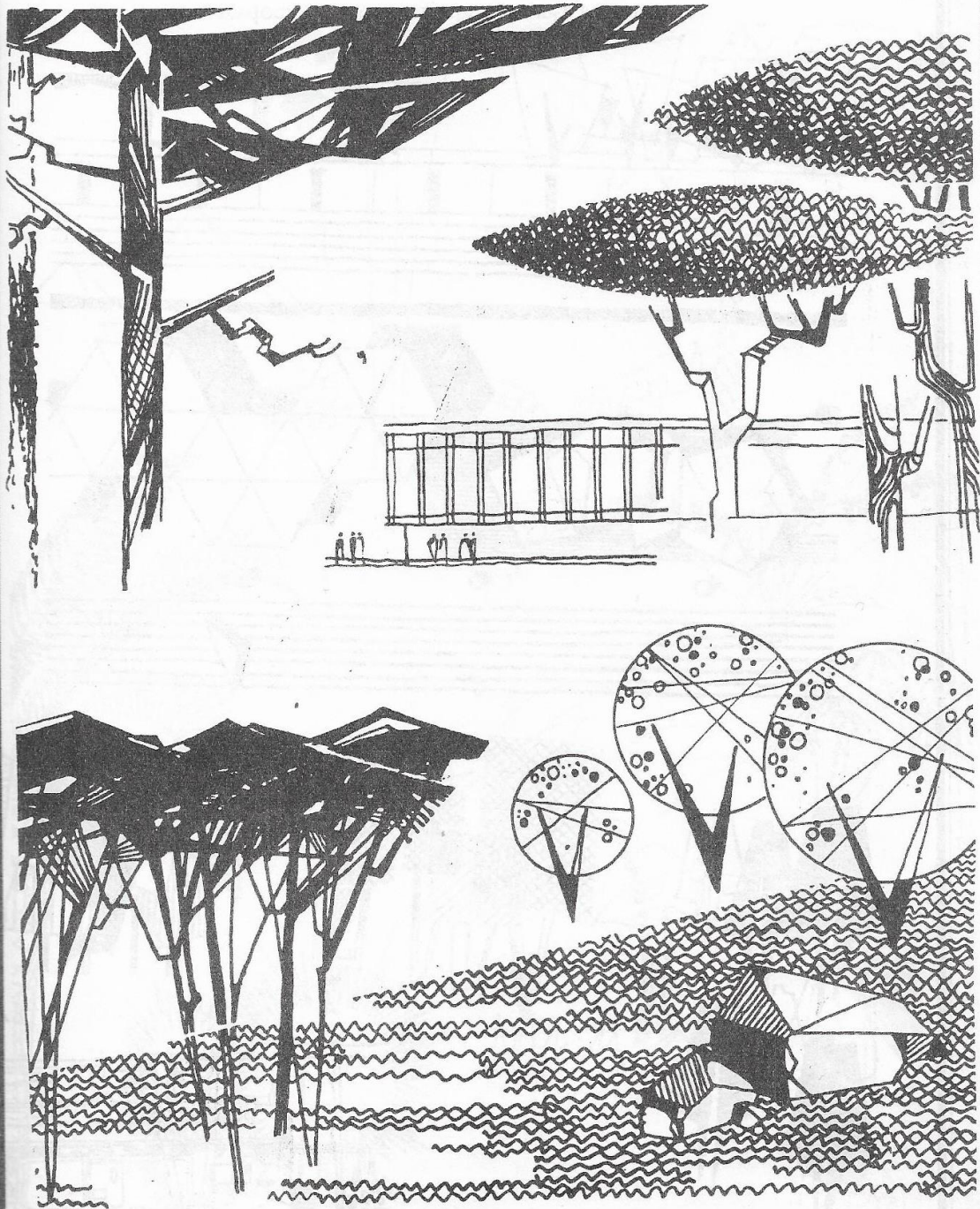

Стилізація крон дерев

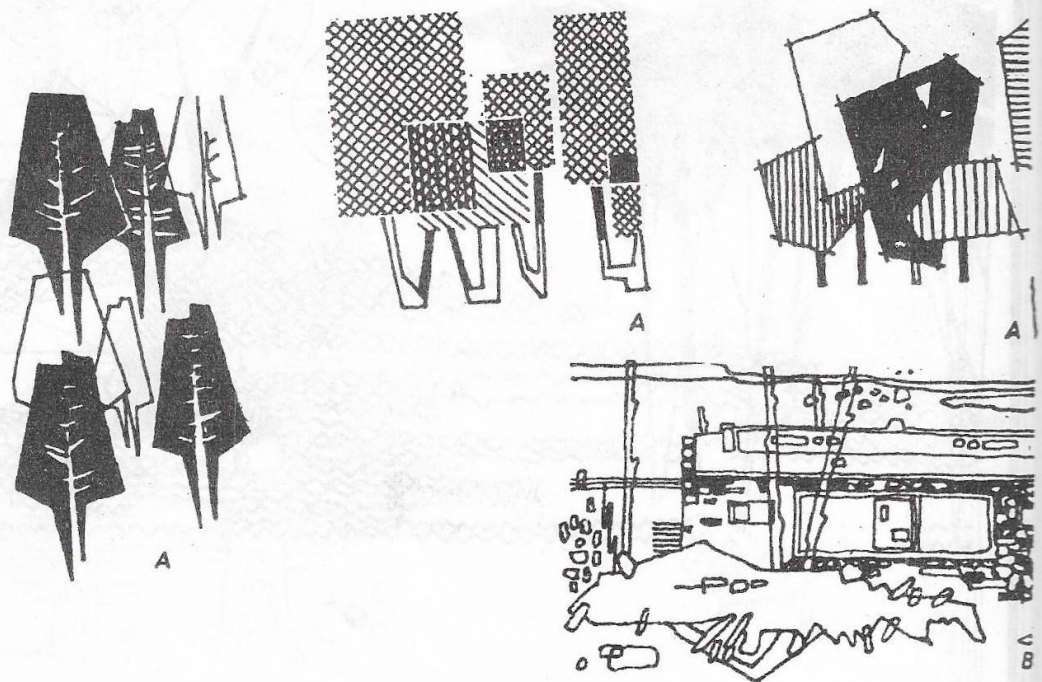
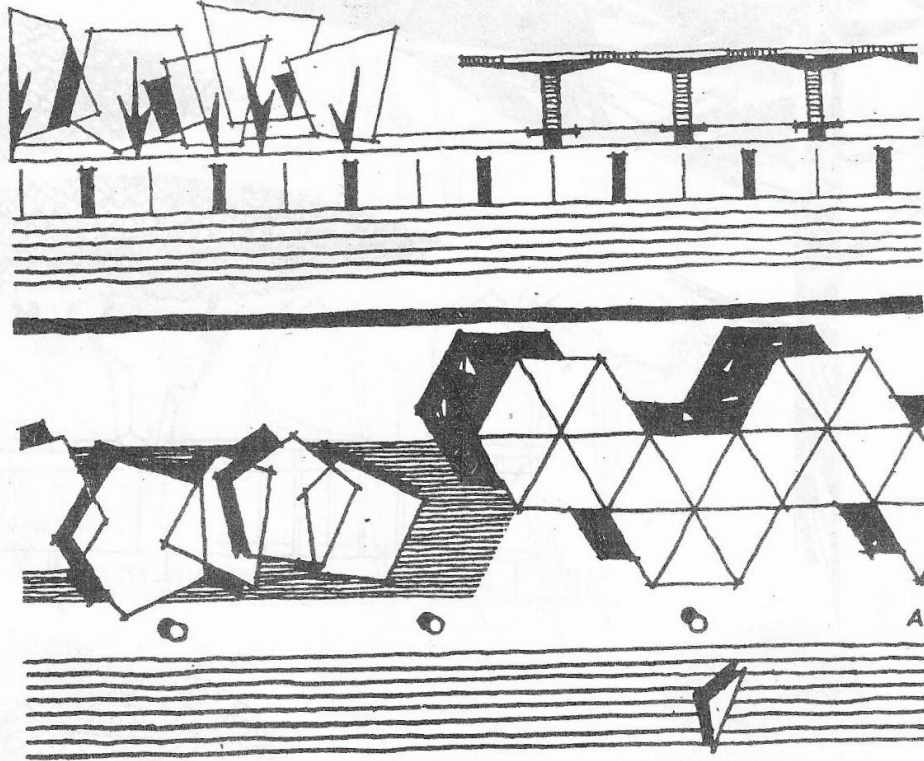
Зразки графічного зображення крон дерев різного формування

Антураж та його використання на архітектурних кресленнях

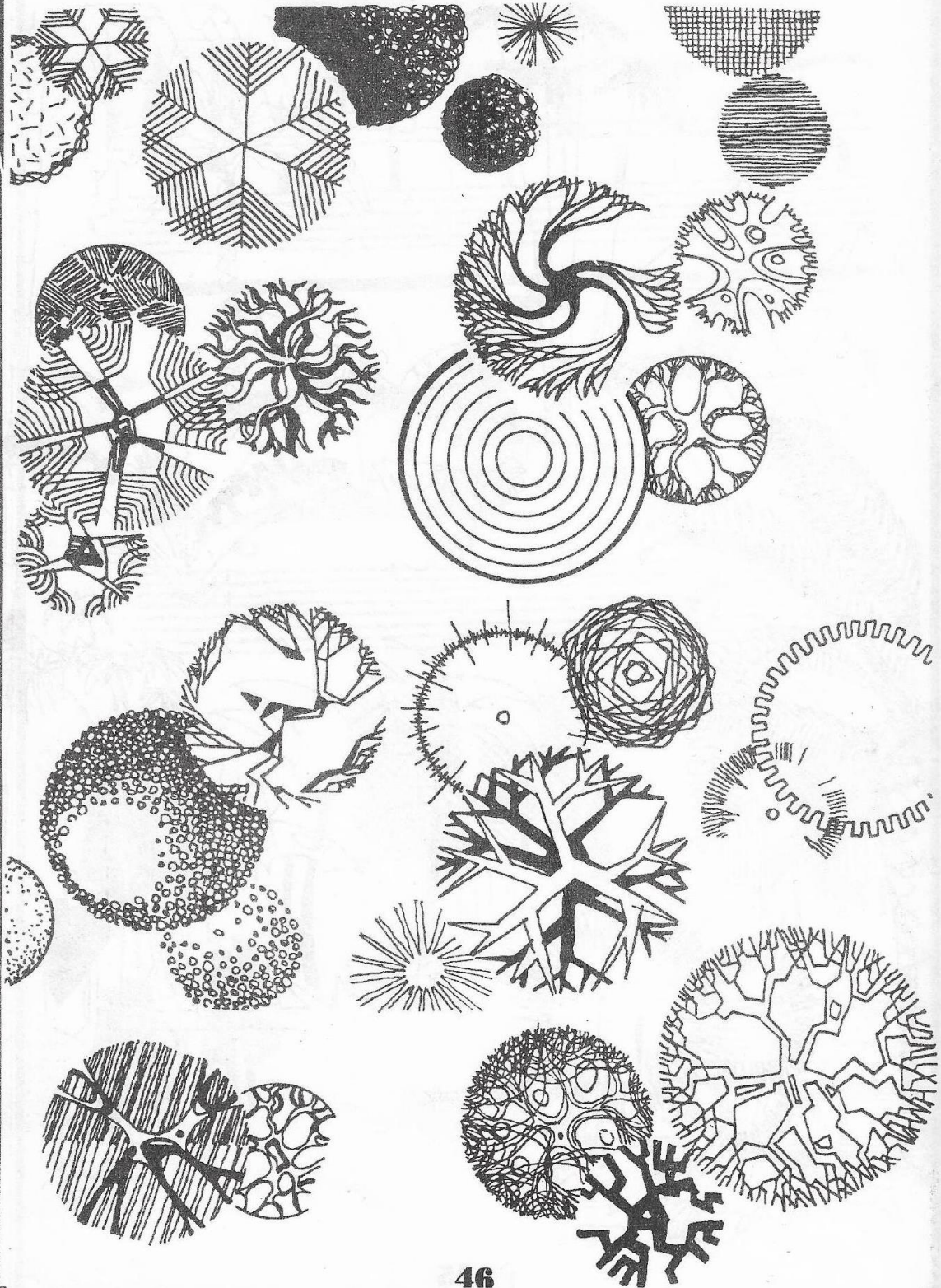
А — Максимальна стилізація озеленення за допомогою площин і растрів

В — Незвичайний засіб зображення зелених насаджень, взаємопов'язаний з архітектурними формами

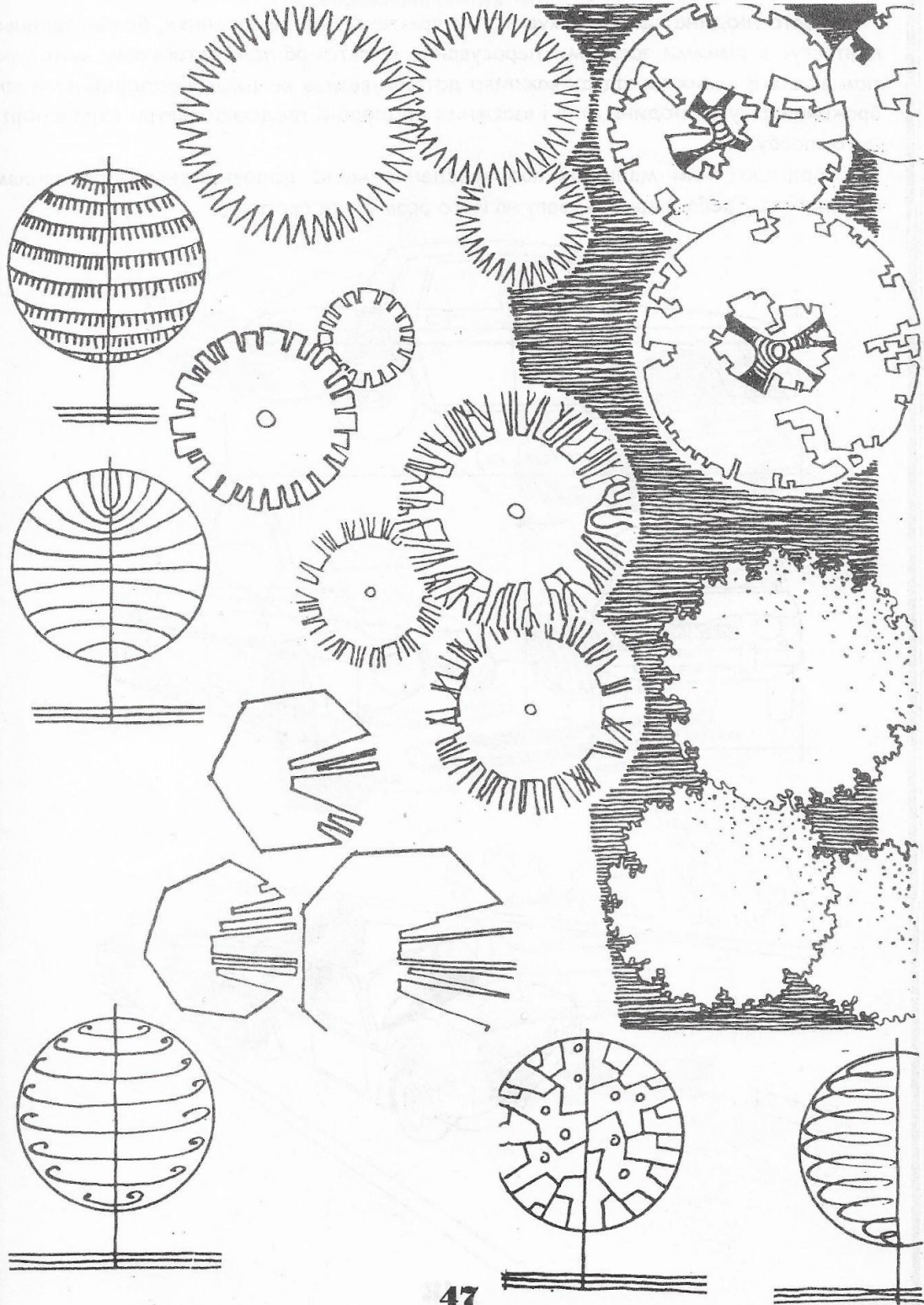

Малюнки дерев в плані

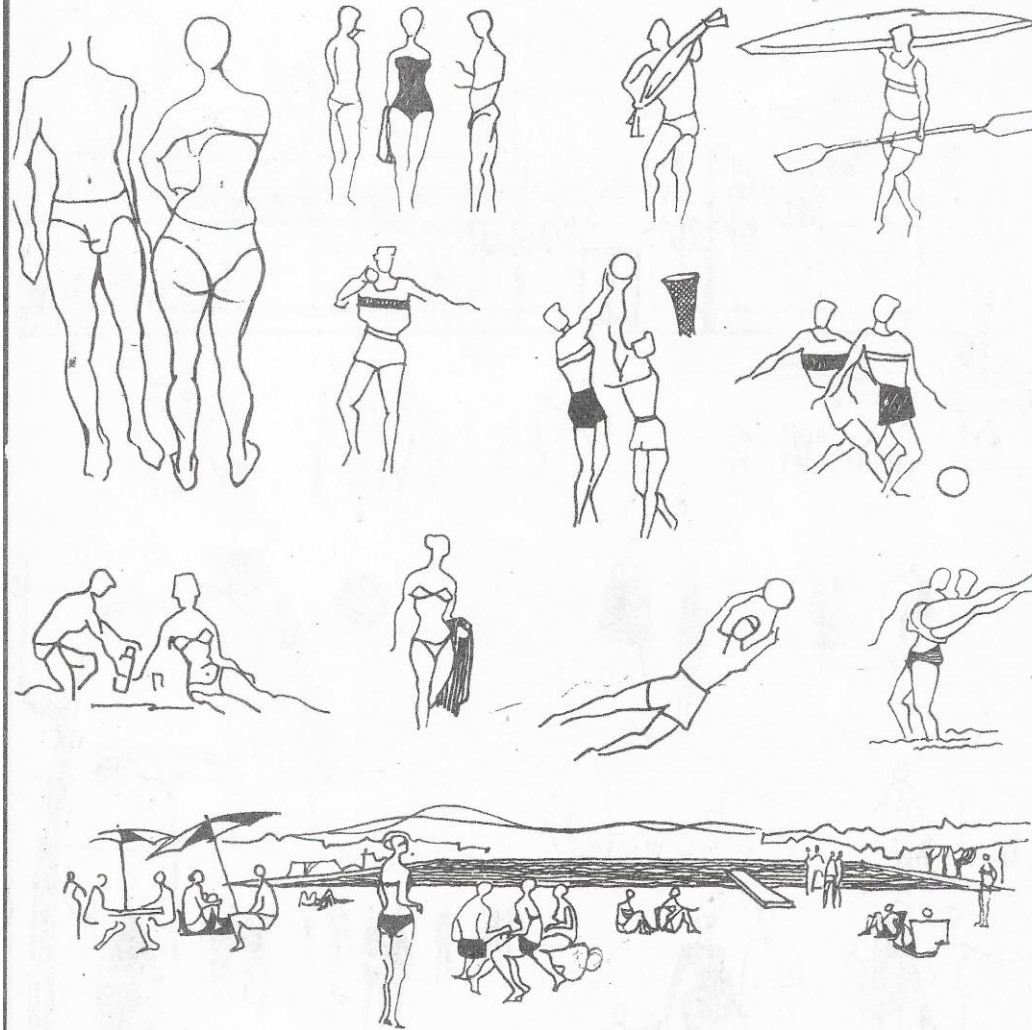
Зображення зелених насаджень в плані та в вертикальній площині.
Різноманітність графіки велика — від реальності до орнаменту

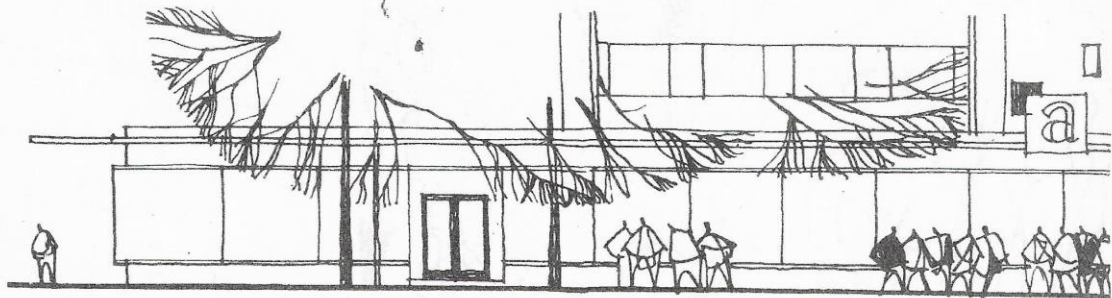
ДОДАТОК 2. СТАФАЖ

Антураж та його використання на архітектурних кресленнях

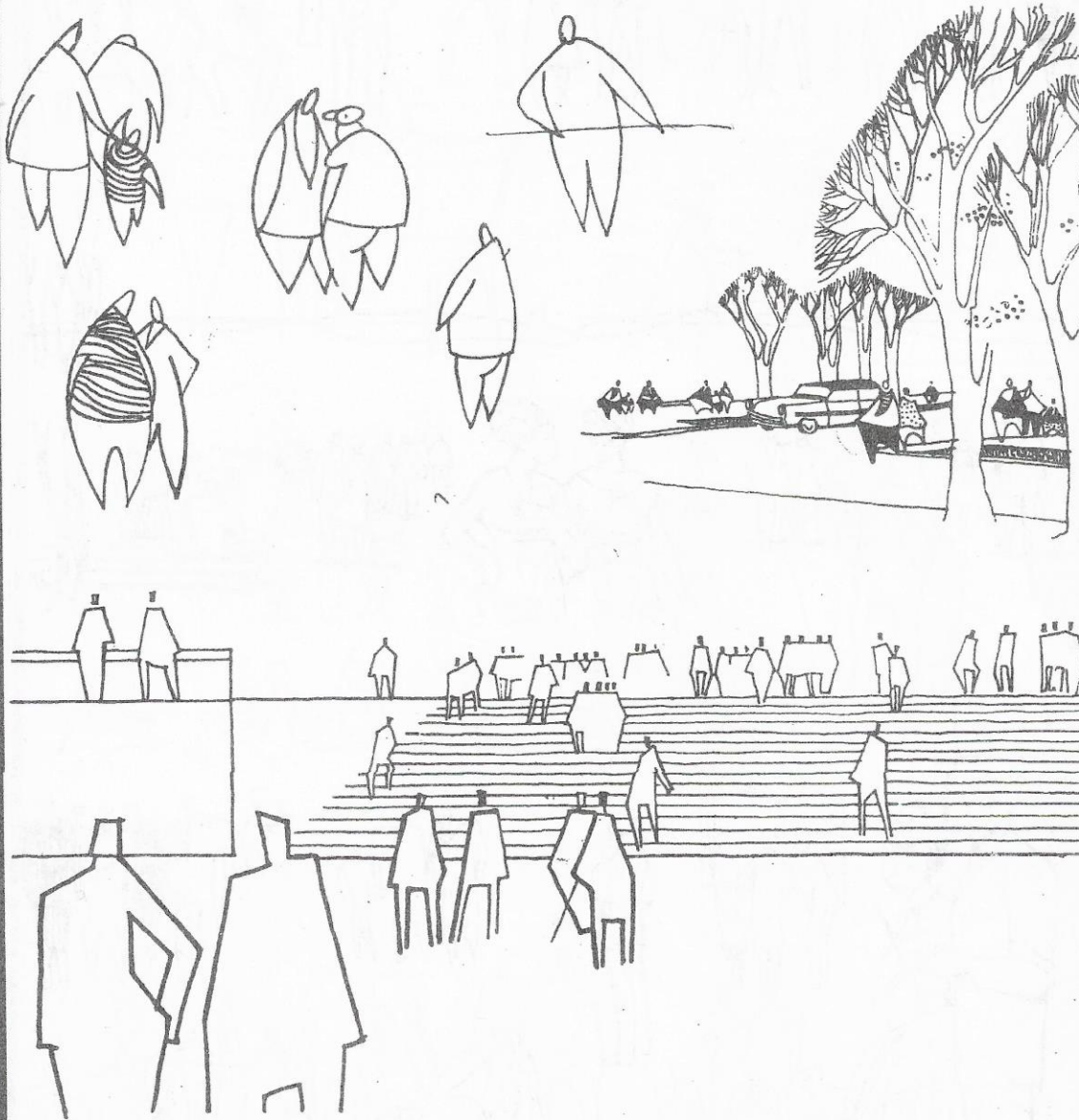
Приклади різних засобів малювання і стилізації фігури людини

Приклади різних засобів малювання і стилізації фігури людини

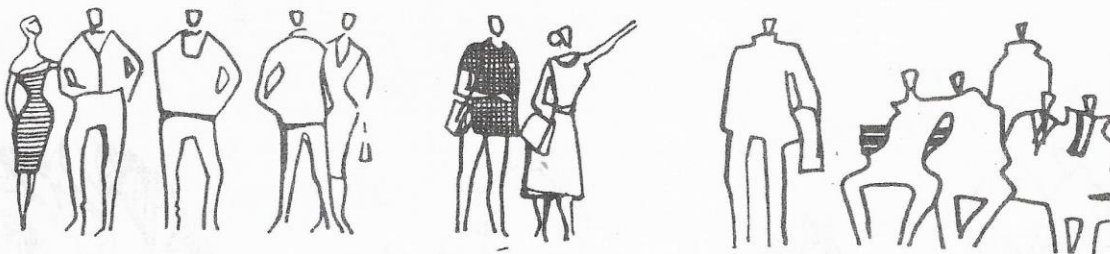

Приклади різних засобів малювання і стилізації фігури людини

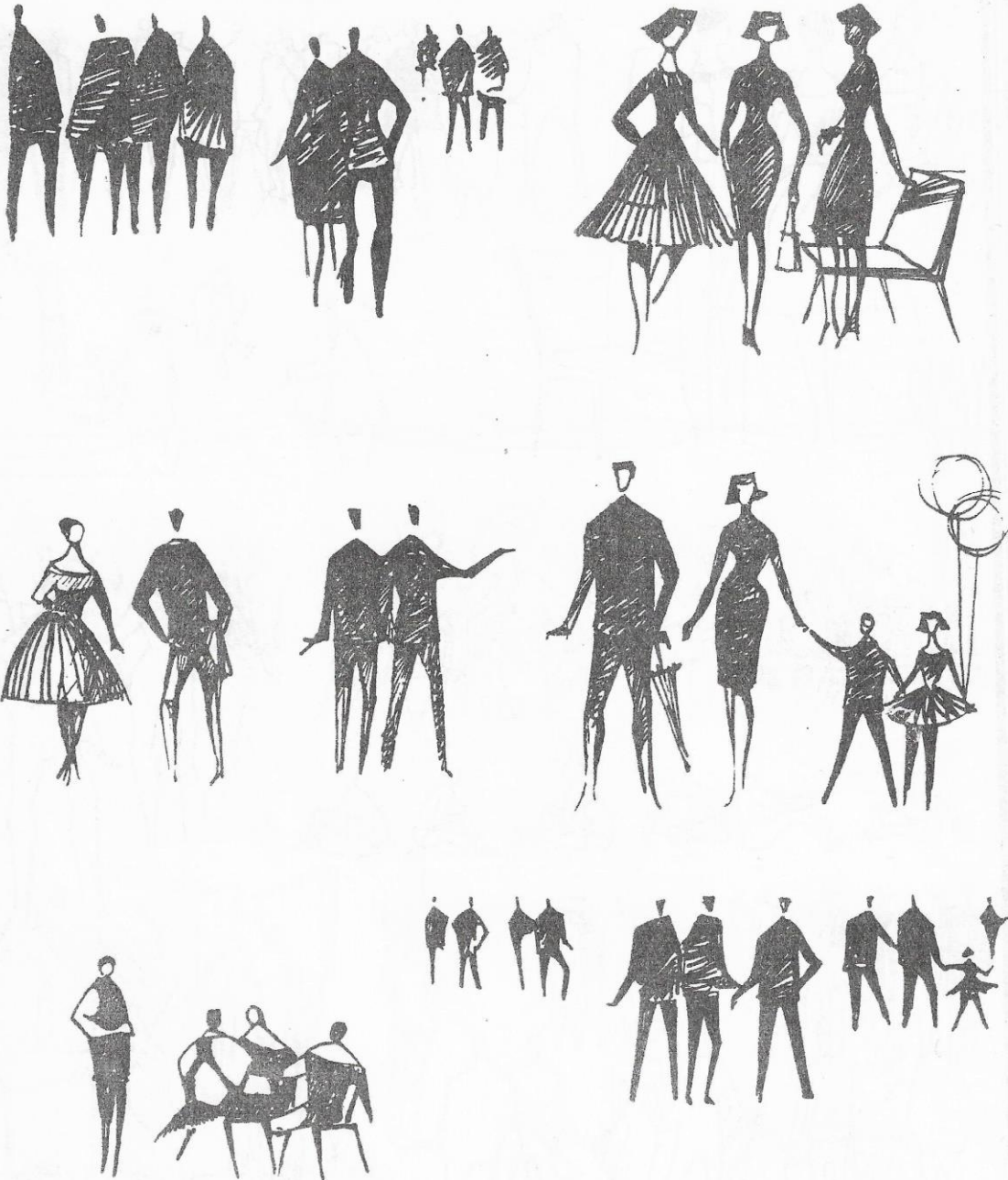
Приклади різних засобів малювання і стилізації фігури людини

Приклади різних засобів малювання і стилізації фігури людини

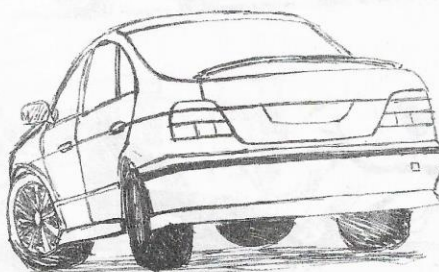
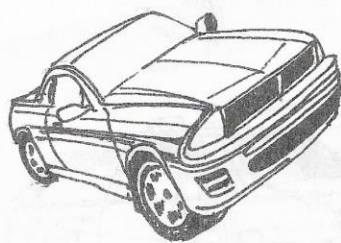
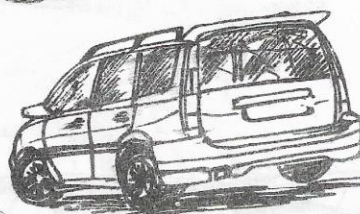

Приклади різних засобів малювання і стилізації фігури людини

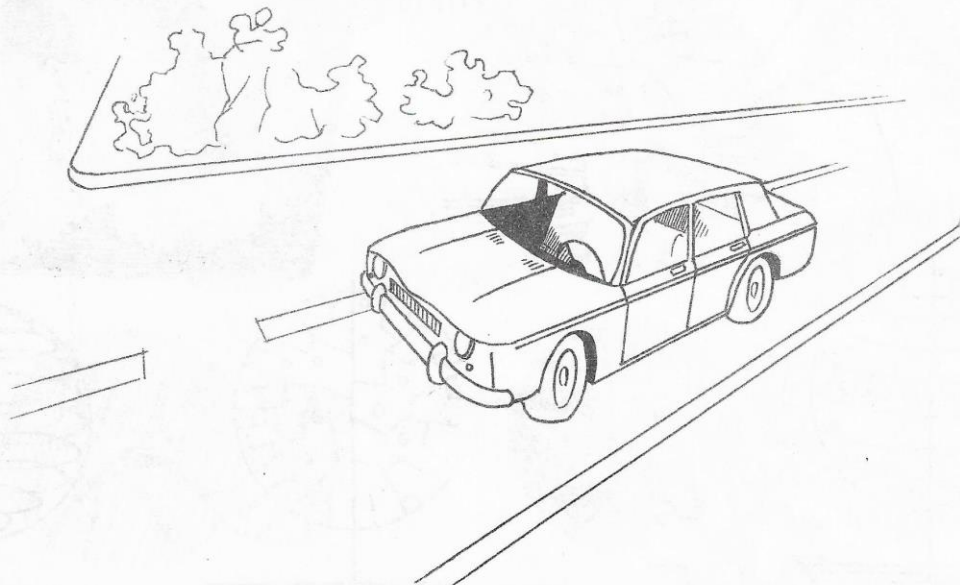
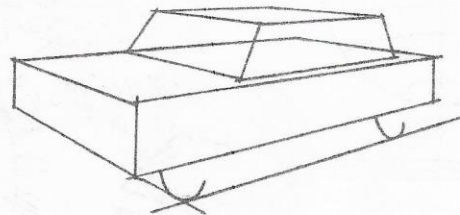
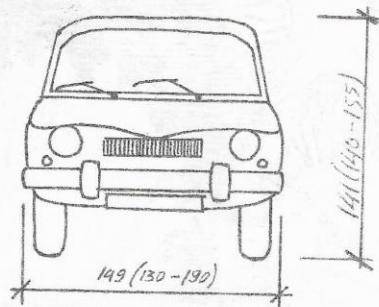
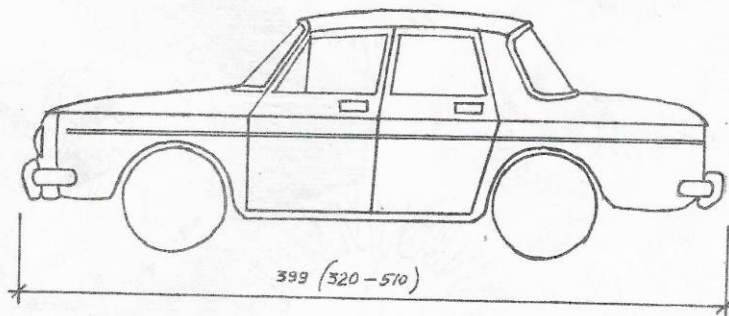
Зразки зображення різних типів автомобілів

Зображення технічних засобів

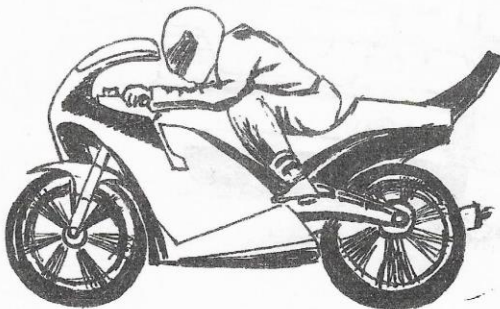
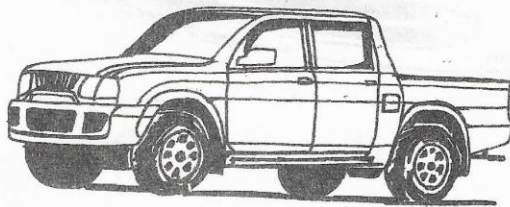
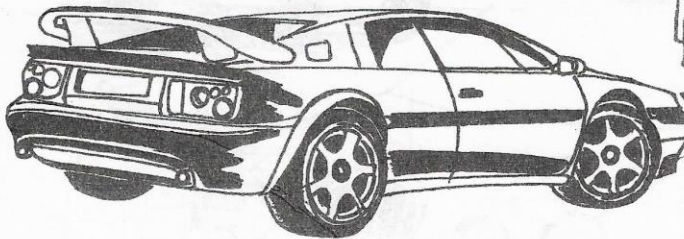
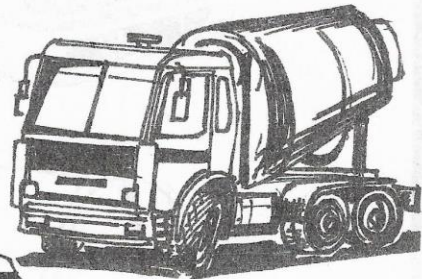
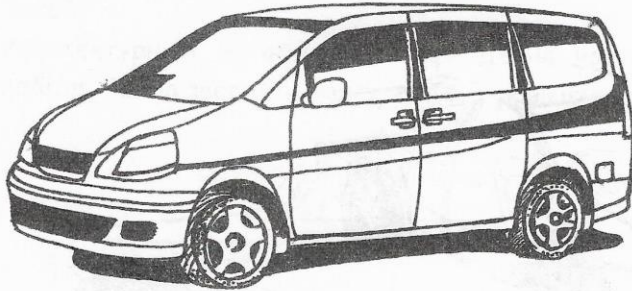
Часто людина, що зображується на архітектурних кресленнях, безпосередньо контактує з різними засобами пересування — автомобілем, автобусом, мотоциклом тощо. В таких випадках важливо дотримуватись не лише пропорційного зображення фігури людини, але і взаємних пропорцій людської фігури і транспортного засобу.

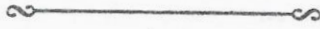
Архітектурний малюнок або креслення часто доповнюється зображенням автомобіля. Треба звернути увагу на його розміри та пропорції

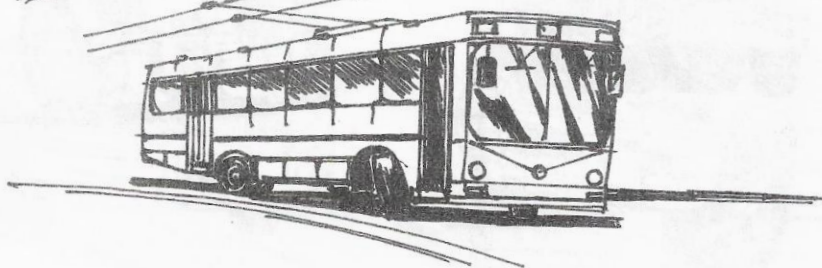
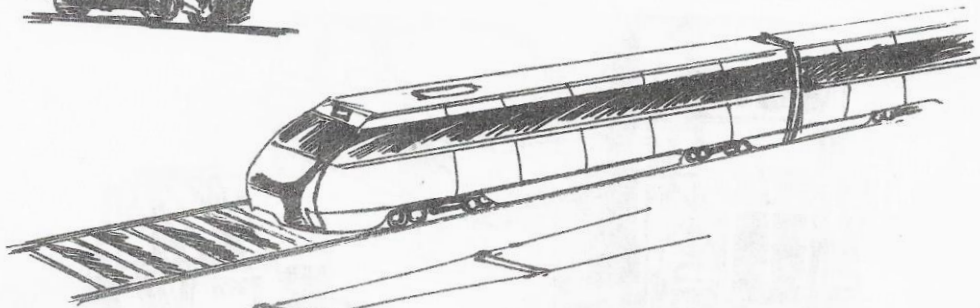
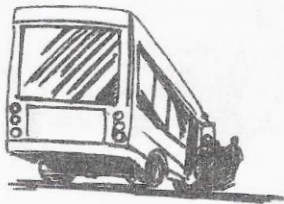
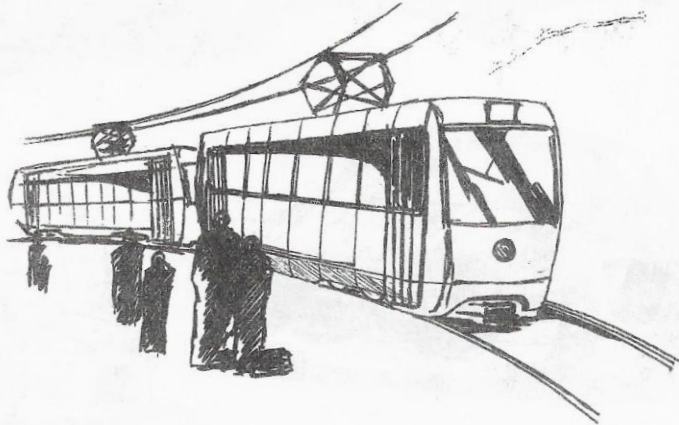
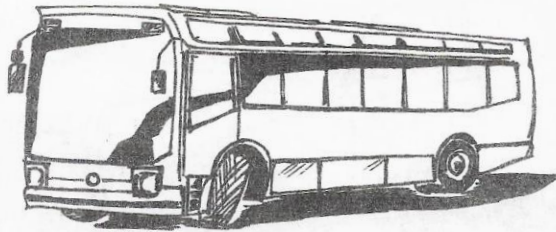

Зразки зображення різних видів міського транспорту

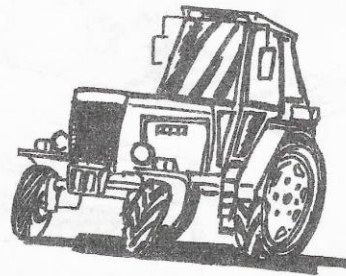
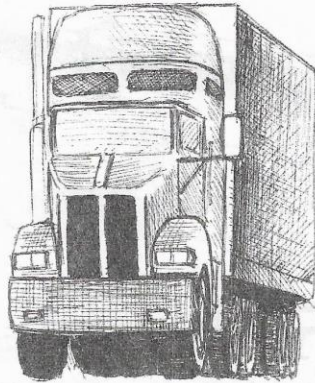
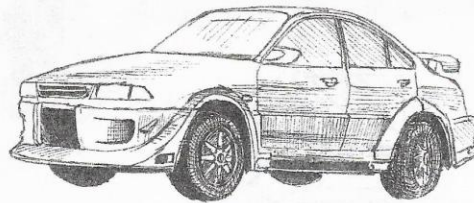
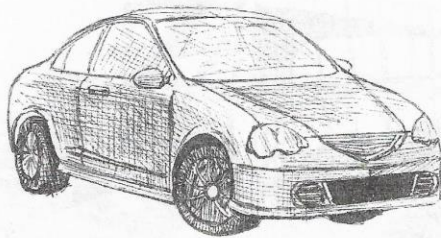
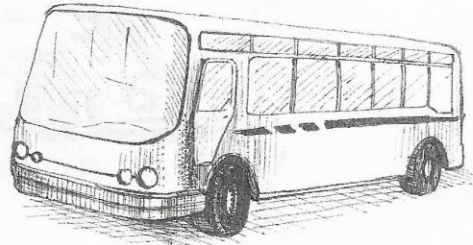
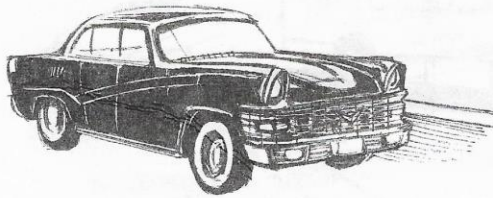

Зразки зображення різних видів міського транспорту

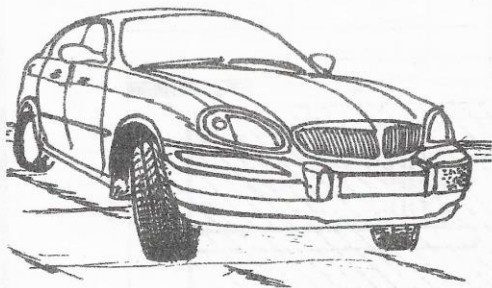
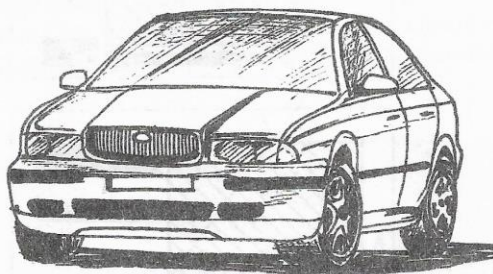
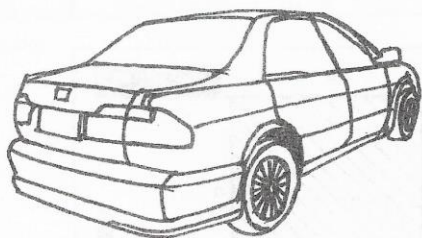
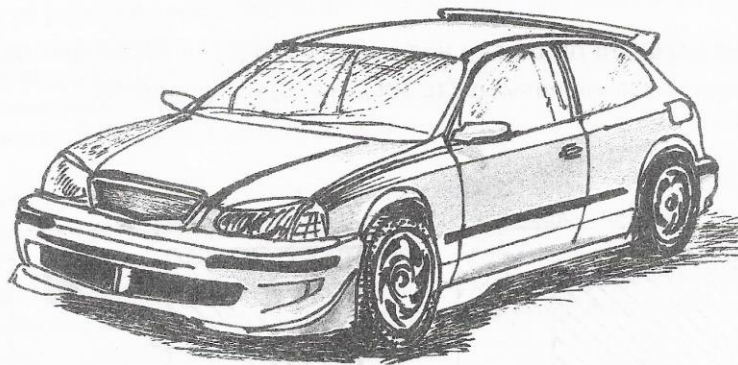
Антураж та його використання на архітектурних кресленнях

Зразки зображення різних видів міського транспорту

Антураж та його використання на архітектурних кресленнях
Зразки малюнків і стилізації легкових автомобілів

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Francis D. K. Ching. Architectural Graphics. 6th Ed. New York : John Wiley & Sons Inc, 2015. 272 p.
2. Ching F. D. K. Architecture: Form, Space, & Order. 4th ed. Wiley, 2014. 464 p.
3. Travis S. Sketching for Architecture + Interior Design. Laurence King, 2015. 128 p.
4. Петришин Г. П., Обідняк М. М. Архітектурна графіка : навч. посіб. для студ. базового напрямку 6.12.01 "Архітектура". Львів : РАСТР-7, 2009. 270 с.
5. Цибулевський Д. "Антураж та його використання на архітектурних кресленнях". посібник для студентів архітектурного відділення Харківського будівельного технікуму. Харків : Укр. держ. буд. корпорація УКРБУД. Харків. буд. технікум, 2005. 64 с.
6. Тимофієнко В.І. Архітектура і монументальне мистецтво: Терміни та поняття. /В.І. Тимофієнко. – К.: Головкивархітектура, 2002. – 472 с
7. Архітектурна композиція. Курс практичних занять та завдань : навч. посіб. / М. М. Обідняк, О. Б. Білінська. - Л. : Львівська політехніка, 2011. - 152 с.
8. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення): Навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. — К.: Каравела, 2004. — 304 с.
9. Шаповал Н.Г. Прикладна теорія архітектурної композиції: Навч. посібник. /Н.Г. Шаповал. – К.: КНУБА, 2000. – 372 с
10. Бондар О. Я. Золотий переріз і неевклідова геометрія в науці та мистецтві. Львів : НВФ „Українські технології”, 2005. 198 с
11. Яремків М. М. Композиція: творчі основи зображення : навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 112 с.
12. Krier R. Architectural Composition. Fellbach : Edition Axel Menges, 2010. 344 p.
13. Cortlandt Curtis N. The Secrets of Architectural Composition. New York : Dover Publications Inc., 2010. 252 p.
14. Петришин Г. П. Архітектурна композиція [Текст] : конспект лекцій для студ. Ін-ту архіт. / Г. П. Петришин, Ю. В. Ідак, І. Л. Щербаков. - Л. : Растр-7, 2011. - 85 с. : рис. - Бібліогр.: с. 84- 85

Допоміжна література:

1. Francis D. K. Ching. Architectural Graphics. New York : John Wiley & Sons Inc, 2015. 272 p.
2. Rendow Y. Architectural Drawing : A Visual Compendium of Types and Methods. New York : John Wiley & Sons Inc, 2012. 608 p.
3. Beverley Robinson J. Architectural Composition : An Attempt to Order and Phrase Ideas Which Hitherto Have Been Only Felt by the Instinctive Taste of Designers. Charleston SC : Nabu Press, 2010. 286 p.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. [URL:http://www.nbuv.gov.ua/](http://www.nbuv.gov.ua/)
2. Бібліотека КНУБА. Архітектура: веб-сайт. URL: www.library.knuba.edu.ua

Навчальне видання

Методичні вказівки до виконання самостійних робіт за дисципліною «Основи архітектурної композиції і проектної графіки» для здобувачів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» / Укладач: О. О. Благовестова – Харків: ХДАДМ, 2022. – 59 стор.

Укладач: Благовестова Олена Олександрівна

За редакцією автора